

Američka intervencija u Iraku 2003.-2021.: analiza ciljeva i postignuća

---

Rastović, Antonio

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:984766>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-04**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Antonio Rastović

AMERIČKA INTERVENCIJA U IRAKU 2003.-2021.:
ANALIZA CILJEVA I POSTIGNUĆA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

AMERIČKA INTERVENCIJA U IRAKU 2003.-2021.:
ANALIZA CILJEVA I POSTIGNUĆA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Dejan Jović

Student: Antonio Rastović

Zagreb

Rujan, 2022.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam diplomski rad Američka intervencija u Iraku 2003.-2021.: analiza ciljeva i postignuća, koji sam predao na ocjenu mentoru prof.dr.sc. Dejanu Joviću, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebice članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Antonio Rastović

Sadržaj

Popis ilustracija	5
Popis kratica.....	6
Uvod	7
1. Povijesna pozadina	7
2. Ciljevi invazije i teorijska pozadina.....	13
3. Od invazije do ISIS-a	15
3.1. Koalicijska privremena vlast i de-baasizacija.....	17
3.2. Iračka privremena vlada	21
3.3. Autoritarizam premijera Nouri al-Malikija	23
3.4. Uspon ISIS-a	27
4. Od ISIS-a do 2021.....	31
Zaključak	35
Literatura.....	37

Popis ilustracija

Slika 1: stranica 9.

Popis kratica

BAAS-Stranka arapskog socijalističkog preporoda

CPA-Koalicijska privremena vlast

IGC-Iračko upravno vijeće

IIG-Iračka privremena vlada

TNA-Tranzicijska nacionalna skupština

KRG-Kurdska regionalna vlada

PUK-Patriotska unija Kurdistana

UIA-Ujedinjeni irački savez

ISIS-Islamska država Iraka i Sirije

AQI-Al-Qaeda u Iraku

ISI-Islamska država Iraka

PMF-Snaga narodne mobilizacije

Uvod

U suvremenom svijetu se nalazimo u eri velikih promjena. Američki unipolarni liberalni poredak koji je dominirao svijetom od kraja Hladnog rata se susreće s novim i raznolikim izazovima te se može reći da je njegova budućnost, i budućnost ideja na kojima je zasnovan, neizvjesna. Te ideje se pak mogu naći u liberalnim teorijama međunarodnih odnosa, koje su kroz liberalni intervencionizam dobrim dijelom oblikovale svijet nakon Hladnog rata. Primjer Iraka nudi mogućnost analize jedne liberalne intervencije za koju se može reći da predstavlja vrhunac te ideje. Iako je tijekom proteklih desetljeća došlo do više liberalnih intervencija od strane Sjedinjenih Država, invazija 2003. je bila jedinstvena po svojoj ambiciji rušenja jedne konsolidirane diktature koja je vodila ratove agresije nad drugim državama, represiju nad vlastitim građanima, je surađivala s ekstremističkim organizacijama te je razvijala i koristila oružje masovnog uništenja. Irak pak predstavlja državu kojoj su zapadne liberalne vrijednosti većinom bile strane. Državu za koju se može reći da nikada nije zaživjela kao moderna država nacija, i koja je sadržavala duboko podijeljeno i tradicionalno društvo. S time je bio spreman teren za konfrontaciju ideala liberalizma i krute stvarnosti međunarodnih odnosa. U skoro dva desetljeća od američke invazije, Irak je prošao unutarnji raspad, uspostavu krhkog demokratskog sustava, marginalizaciju sunita unutar tog sustava, pretvaranje tog sustava u diktaturu, uspon ISIS-a kao reakcije na te razvoje, te ekspanziju i povlačenje iranskog utjecaja nakon sloma ISIS-a. S velikom se sigurnošću može reći da ovaj slijed događaja i stanje u kakvom se Irak našao 2021. godine nije bio onaj koji je američki politički vrh zamišljao kada se upustio u liberalni intervencionizam pod okriljem Bushove doktrine 2003. godine. Ovaj rad stoga nastoji analizirati zašto američka liberalna intervencija u Iraku 2003. godine nije uspjela stvoriti suvremenu liberalnu demokraciju. U tu svrhu će se analizirati povijesna pozadina Iraka i međunarodna situacija do invazije, neposredna situacija poslije invazije, tranzicija od okupacije do iračke vlade te rasplet događaja koji će dovesti do uspostave novog autoritarnog režima, uspona i pada ISIS-a i naknadni period u kojem se Irak susreće s novom šansom da prebrodi svoje povijesne probleme.

1. Povijesna pozadina

Iz današnje perspektive etnički i vjerski sukobi koji su obilježili moderni Irak mogu biti teško razumljivi za one koji se nisu dublje pozabavili temom povijesti Bliskog istoka. Iako se ovaj

rad primarno bavi američkom intervencijom i njezinim posljedicama, potrebno je razumjeti povijesni kontekst suvremenih okolnosti kako bi se moglo razumjeti stanje u toj državi.

Suvremene podjele u Iraku potječu iz vremena arapskih osvajanja u 7. stoljeću. Uzrok glavne vjerske podjele u Iraku, između sunita i šijita, se nalazi u prijeporu oko odabira nasljednika koji je nastao nakon smrti proroka Muhameda. Tijekom sljedećih nekoliko stoljeća ove razlike su se produbile i one postaju ključni politički čimbenik u području današnjeg Iraka. Jaz se produbljuje pod vladavinom Osmanskog Carstva zbog osmanlijske podrške arapskim sunitima i njihovih ratova protiv šijitske Perzije. U 19. stoljeću stvara se administrativna podjela područja Iraka na valijate Bagdad, Mosul i Basru. Ovi valijati su se poklapali s geografskim područjima dominantnih skupina u Iraku: Arapa sunita(Bagdad), Arapa šijita(Basra) i Kurda(Mosul) (Kasapović, 2016: str 90-91).

Nakon Prvog svjetskog rata ova regija pada pod kontrolu Ujedinjenog Kraljevstva koje, kao reakciju na arapsko nezadovoljstvo s britanskom vlašću koje kulminira s ustankom 1920. godine, stvara Kraljevinu Irak spajanjem valijata Basra(bez Kuvajta) i Bagdada pod vlašću Fejsala I. 1925. Liga naroda prihvaća da se Iraku pripoji valijat Mosul što stvara moderno prepoznatljive granice suvremenog Iraka. Britanska pristranost sunitima stvara nestabilnost u državi i državne udare. 1930. Ujedinjeno Kraljevstvo priznaje neovisnost iračke države ali to ne predstavlja kraj britanske dominacije nad Irakom. Nakon dosta kaotične sredine 20. stoljeća u kojem Irak tresu mnogi državni udari, na vlast dolazi Stranka arapskog socijalističkog preporoda(BAAS), koja svoje podrijetlo ima u Siriji te je obilježena arapskim nacionalizmom i plemenskim socijalizmom te sekularizmom. U tom istom razdoblju kaosa dolazi do formiranja kurdskih vojno-političkih organizacija na sjeveru i šijitskih vjersko-političkih organizacija na jugu (Kasapović, 2016: str 91-92).

Do dolaska Sadama Huseina na vlast 1979. Irak je bio obilježen sukobima raznih frakcija i terorom ali i ekonomskim usponom zahvaljujući izvozu nafte. Sadam Husein je često mijenjao svoje ideološke sklonosti i lojalnosti prelazeći puni spektar od sekularnog socijalizma do sunitsko-plemenskih vrijednosti, ali jedna konstanta je bila političko nasilje i želja za moć. To pogotovo dolazi do izražaja u zločinima poput korištenja kemijskog oružja na Kurdima te pokoljima šijita u Karbali i Nadžafu, svetim mjestima šijita. Vrhunac Huseinovog političkog nasilja dolazi s ratovima protiv Irana i Kuvajta, a međunarodna reakcija na taj drugi će se pokazati kobna za Huseinov režim što će se očitati u Zaljevskom ratu, godinama sankcija i konačno s američkom invazijom 2003. godine (Kasapović, 2016: str 92-95).

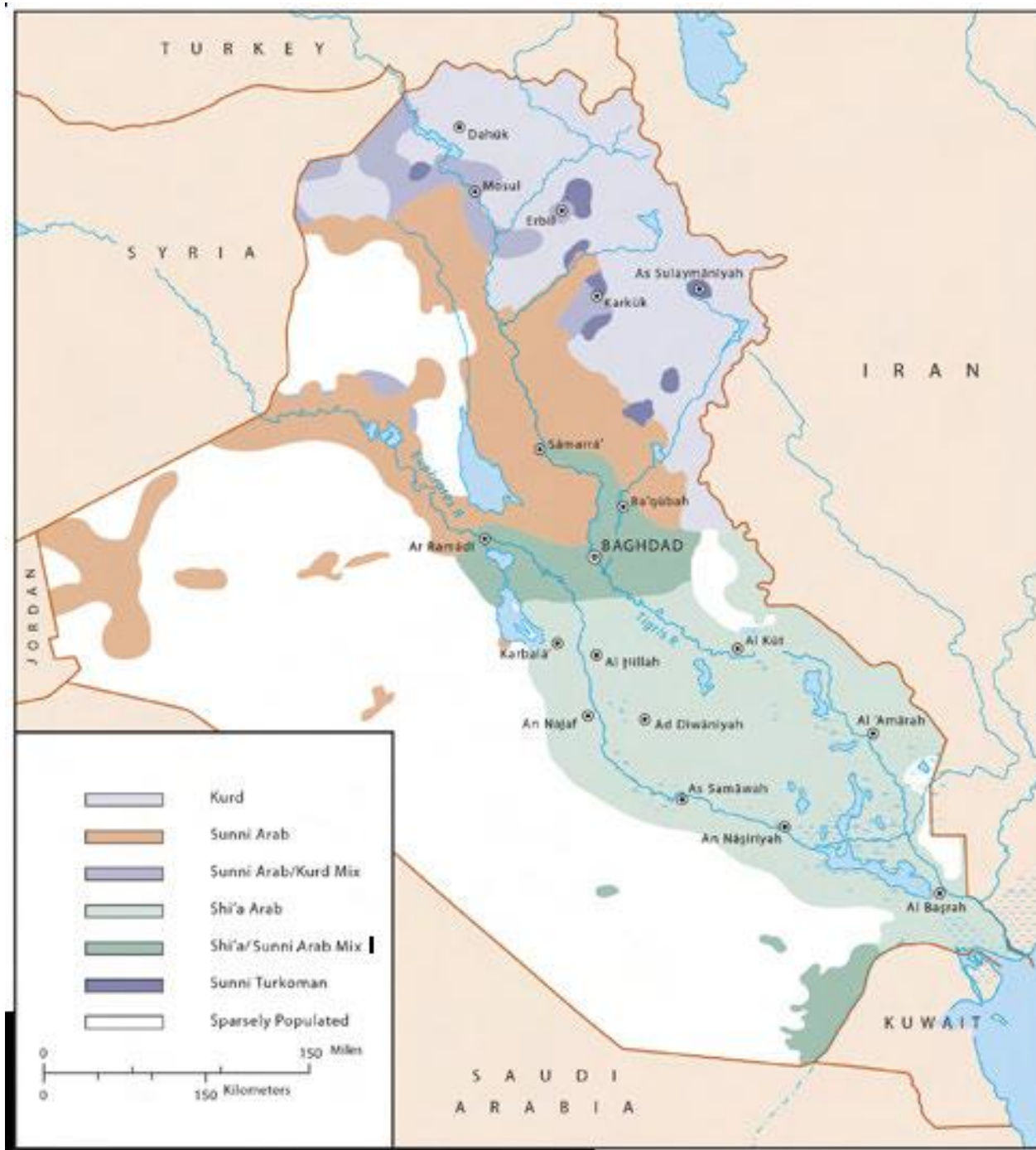
Jedno bitno obilježje Huseinovog režima koje će značajno utjecati na kasniji rasplet događaja je bila njegova podrška sunitskoj prevlasti u Iraku.

Iako su suniti činili samo 20% stanovništva u vrijeme pada režima, imali su vodeći politički položaj tijekom 20. stoljeća. Pod Huseinom sunitiska plemena su bila usko povezana s režimom i uživala su brojne povlastice (Machlis, 2022: 46-47). Sadam Husein je kupovao njihovu odanost s državnim položajima, zaposlenjem u vojsci te im je omogućavao da profitiraju od ilegalnih aktivnosti u svojim područjima. Čak je plemenskim vođama davao da provode pravdu i kazne (Rayburn i Sobchak, 2019a: 169-171).

I na vjerskom polju Sadam Husein je tijekom 90-ih provodio vjersku kampanju u kojoj je gradio džamije, povećavao vjersko obrazovanje, i ulazio u saveze s stranim islamistima (Helfont, 2014: 352-353). Ipak, iako je Sadam Husein tijekom tog razdoblja čak pokušavao uspostaviti kontakte s raznim islamističkim organizacijama, čak i al-Qaedom, ovo je bilo motivirano pragmatičnom politikom radije nego osobnim islamističkim uvjerenjima (Helfont, 2014: 361-366).

Konačno se za Irak može reći da je država bez nacije (Kasapović, 2016: 105). Iračani su više skup nekoliko zasebnih nacija, te ne postoji jedinstvena iračka nacija u političkom ili čak psihološkom smislu (Kasapović, 2016: 97). Osim podjela na glavne skupine, iračko društvo je bilo obilježeno plemenskim odnosima. Plemenski identitet je bio temelj političkih i ekonomskih interesa te predstavlja najjači identitet u Iraku. Štoviše, kad je Irak nastao, 90% stanovništva je bilo nomadsko ili polunomadsko, što je dodatno osnažilo važnost rodbinskih veza. Stoga se može reći da je Irak pretežito tradicionalno društvo (Kasapović, 2016: 99).

Čak i u relativno konsolidiranim nacionalnim državama proces demokratske tranzicije može biti vrlo kompliciran i nepredvidljiv. Irak pak nije bio suvremena nacionalna država nego skup plemenskih, vjerskih i etničkih skupina koje su sve imale vlastite interese bez većeg zajedničkog nacionalnog identiteta da ih ujedinjuje. Umjesto toga bile su ujedinjene na silu pod diktaturom koja je pak imala nejednaki odnos prema različitim skupinama, promovirajući interese jednih na štetu drugih. Iako se može reći da je takvoj državi trebao liberalni poredak kako bi se prospješio društveni i politički razvoj njegovog stanovništva, takav proces je morao biti proveden iznimno oprezno u ovakvom društvu. U suprotnom je mogla prijetiti stvarna opasnost potpunog raspada formalne države i međusobnih sukoba različitih skupina.

Slika 1-Izvor: Rayburn, Joel D. i Sobchak, Frank K. i dr (ur) (2019) *The U.S. Army in the Iraq War-Volume 1: Invasion-Insurgency-Civil War 2003-2006*. Strategic Studies Institute. U.S. Army War College Press.

Detaljniji pregled iračke povijesti je izvan opsega ovog rada, stoga će fokus biti najviše na događajima od Zaljevskog rata do 2021. U sklopu toga sljedeći dio ovog povijesnog pregleda je posvećen primarno situaciji u međunarodnoj zajednici i događajima koji su kulminirali s američkom intervencijom 2003. godine.

Nakon Zaljevskog rata Irak je prolazio unutarnje sukobe, represiju, humanitarnu katastrofu te procvat kriminala. Ta situacija se odvijala unutar šireg konteksta globaliziranog svijeta, terorizma i prepiranja velikih sila i članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda oko daljnje sudbine Iraka (Malone, 2006: str 101).

Sankcije koje je Vijeće sigurnosti nametnulo Iraku 1990. zbog invazije Kuvajta predstavljale su prvi slučaj da su sankcije uvedene zbog agresije nad drugom državom. Rezolucija Vijeća sigurnosti 661 je zabranila svu trgovinu s Irakom osim humanitarnim potrepštinama u pokušaju da se Irak prisili na poštivanje Rezolucije Vijeća sigurnosti 660 o povlačenju iz Kuvajta ali je nakon prekida vatre ostala na snazi kao garancija poslušnosti s Rezolucijom Vijeća sigurnosti 687. Element koji je stvarao najviše rasprave i protivljenja ovoj rezoluciji je bio nedostatak završne klauzule, nešto što je postalo sve veći problem kako su se 90-e približavale kraju. Otpor režimu sankcija su predvodile Rusija, Francuska i Kina koje su zahtijevale rok isteka za buduće sankcije uz mogućnost produljenja od strane Vijeća sigurnosti. Francuska je bila pogotovo glasna deklarirajući da više nikad neće prihvatiti režime beskonačnih sankcija. Još jedan problem je bio nedostatak mehanizma koji bi nagrađivao suradnju. Pokušaje Rusije i Francuske 1991. da se takav mehanizam uspostavi su blokirale Sjedinjene Američke Države i Ujedinjeno Kraljevstvo. Rezultat takve politike je bio taj da su se Irak i UN suočili s situacijom gdje je mogla postojati ili apsolutna poslušnost ili nikakva. Što se tiče uzroka kritika na račun tih problema, postojao je problem krijumčarenja koje je Huseinov režim bio u stanju iskoristiti za osobno bogaćenje, kao što je bio slučaj ranije na Haitiju, na štetu šireg stanovništva i opće humanitarne situacije u državi (Malone, 2006: str 114-115).

Kako su se ovi strahovi stvarno materijalizirali stvarala se potreba za revidiranjem režima sankcija. Ova tendencija se 1995. iskazivala u tri kampa: od strane članicama Vijeća sigurnosti (Francuska, Rusija, Kina), od strane arapskih/muslimanskih država, među biračima Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjenog Kraljevstva.

Muslimanske države su bile antagonizirane humanitarnom situacijom u Iraku, problem koji je utjecao i na raspoloženje američkih i britanskih birača. Stvari su dodatno eskalirale s propadanjem plana za izvoz iračke nafte kroz Tursku. Francuska, Rusija i Kina su 1995. cirkulirale nacrt za rezoluciju Vijeća sigurnosti koja bi uklonila sankcije nad Irakom ali ona je dobila veto od strane Sjedinjenih Država i Ujedinjenog Kraljevstva. Ipak pogoršavanje humanitarne situacije i političke potrebe su potencirale određenu razinu kompromisa pa je 1996. usvojena Rezolucija Vijeća sigurnosti 986 koja je Iraku dala odgovornost za distribuciju

humanitarnih potrepaština pod OOF formulom. Iznimka je bila sjever Iraka gdje je distribucija ostala pod nadležnošću Ujedinjenih naroda (Malone, 2006: str 116-117).

Iako je OFF program imao uspjeha kad se radilo o olakšavanju humanitarne situacije u Iraku, nesuglasice između država članica Vijeća sigurnosti su nastavile potkopavati pokušaje pronalaska multilateralnih rješenja za situaciju u Iraku. Jedna od točki konflikta je bio problem dvostruke svrhe. To jest mogućnosti da neki naizgled bezazleni proizvodi budu iskorišteni u vojne svrhe. Delegacija je mogla blokirati svaki ugovor radi istrage u takav potencijal. Glavni akteri koji su posezali za tom opcijom su bili Sjedinjene Države i Ujedinjeno Kraljevstvo. Prema Peter van Walsumu, predsjedniku Odbora za sankcije, Sjedinjene Države su aktivno pokušavale iskoristiti dostupne mehanizme kako bi srušile Huseinov režim (Malone, 2006: str 120).

Prije navedeni problemi u postizanju dogovora između SAD-a i UK-a s jedne strane te bloka koji se protivio oštrijim mjerama, predvođenim Francuskom, Rusijom i Kinom s druge, je stvarao vrlo problematičnu situaciju u godinama koje su vodile do američke invazije 2003. godine. Usprkos pokušajima pronalaženja kompromisa između humanitarne agende i agende razoružanja, Sjedinjene Države i Ujedinjeno Kraljevstvo su ustrajali u svojim pokušajima da nametnu što veći pritisak na Irak i Huseinov režim. Ipak te mjere su nailazile na sve veći otpor od strane domaće i inozemne javnosti (Malone, 2006: str 120).

Učinak sankcija nad civilnim stanovništvom je bio uzrok brojnih kritika. Prema UNICEF-u je u periodu od 1990. do 1999. dječja smrtnost u Iraku porasla za 160%. Situacija je uzrokovala usporedbe s genocidom među nekim kritičarima. Osim humanitarnih kritika, postojale su kritike i na račun mjera s vojno-političke strane. Iako su sankcije imale učinak slabljenja iračke vojske, Huseinova vlast nije bila srušena nego je on potencijalno i ojačao svoju kontrolu nad Irakom (Malone, 2006: str 121).

Sve navedeno je kulminiralo s inicijativom Pametne sankcije. Zamisao je služila nekoliko ciljeva. Reforma bi značila zadržavanje nekog oblika sankcija što je bilo protivno potpunom ukidanju za koje su se zalagale Rusija, Francuska i Kina. Također je omogućavala stavljanje većeg pritiska na Huseina umjesto na iračko stanovništvo. I konačno je, pogotovo nakon napada 11. rujna, omogućavala veći fokus na pitanje proliferacije oružja za masovno uništenje. Dodatan faktor je bila potreba američke ekonomije za iračkom naftom, pogotovo u izbornoj godini 2000. kad bi prekid dostave stvorio veliku ekonomsku štetu (Malone, 2006: str 122).

Došlo je do nagle promjene u ovim trendovima kao posljedica napada 11. rujna. Tada je otpor sankcijama naglo opao s porastom brige o proliferaciji oružja masovnog uništenja. Svjetska politička situacija je također napravila otpor američkim inicijativama puno težim. U studenom 2001. Vijeće sigurnosti prihvaća Rezoluciju Vijeća sigurnosti 1382 koja drastično povećava broj zabranjenih roba za uvoz. U studenom 2002. Sjedinjene Države su se susrele s otporom Francuske i drugih članica P-5 u svojoj inicijativi za obnovom OFF Programa. Usprkos kompromisu u obliku Rezolucije Vijeća sigurnosti 1447 daljnji napori za reformom su otpali s pokretanjem operacije Iračka sloboda 2003. od strane Sjedinjenih Država i Ujedinjenog Kraljevstva (Malone, 2006: str 123-124).

Iz ponuđenog pregleda događaja tijekom 90-ih se može vidjeti da je dolazilo do postupne eskalacije američke želje za uklanjanjem Huseina s vlasti kroz bilo koja raspoloživa sredstva. Američke vlasti su ustrajale u ovom cilju bez obzira na protivljenje drugih država. Iako su napadi 11. rujna ubrzali američki pokret prema otvorenoj intervenciji, ta želja je postojala i prije njih.

Na primjer, tijekom eskalacije tenzija 1998. zbog Huseinove zabrane inspekcija svojih predsjedničkih palača, dolazi do gomilanja američkih i britanskih snaga u Perzijskom zaljevu. Ipak do rata ne dolazi zbog nekoliko faktora. Prvo, politički položaj Billa Clintona je bio oslabljen skandalom Lewinsky. Drugo, u veljači je bilo jasno da je javna potpora za napad niska. I treće, protivljenje arapskih saveznika koji su bili zabrinuti humanitarnom situacijom i američkom politikom prema arapsko-izraelskom sukobu (Freedman, 1999: 63-64).

2. Ciljevi invazije i teorijska pozadina

Dominantni svjetski poredak u vrijeme invazije je bio američki unipolarni liberalni poredak koji je oblikovan u desetljećima nakon Drugog svjetskog rata i postao stvarno svjetski nakon pada Sovjetskog Saveza (Ikenberry, 2005: 137-145).

Prema Kongresnoj istraživačkoj službi ciljevi američke intervencije su bili sljedeći: 1. ukloniti režim Sadama Huseina, 2. uništiti sposobnost režima Sadama Huseina da koristi oružje masovnog uništenja ili da ga nudi teroristima, 3. stvaranje slobodnog i prosperitetnog Iraka (Dale, 2008: 1).

Da bi se bolje razumio ovaj popis ciljeva potrebno je analizirati širu teorijsku pozadinu iz koje je nastao, a to je liberalna teorija međunarodnih odnosa i koncept liberalnog intervencionizma izražen kroz Bushovu doktrinu.

U središtu liberalne teorije međunarodnih odnosa je sloboda pojedinca kojoj se daje primat kao univerzalnoj vrijednosti. Iz toga proizlazi da je sukob s onima koji bi potiskivali slobodu pojedinca, poput diktatura, opravdan. Daljnja eskalacija ove osnovne ideje je zamisao da je dužnost slobodnih pojedinaca da pomognu onima koji žive u neslobodi da se za nju izbore. Iz ove radikalne ideje proizlazi liberalni intervencionizam. Prema njemu suverenost država nije apsolutna te jedino treba poštivati suverenost onih država koje su uspostavile liberalni poredak zato jer su samo te države ostvarile pravo samoodređenje svojih državljana. Diktatori s druge strane ne poštuju ove vrijednosti i spremni su koristiti silu nad vlastitim građanima. Zbog toga su opasni za svjetski mir i ne može im se vjerovati. Stoga opravdanje za intervenciju polazi iz dvije potrebe: 1. osiguravanje mira kroz preventivno djelovanje protiv diktatora, i 2. oslobađanje ljudi koji žive pod diktaturom. Ipak bitno je naglasiti da je ovo najradikalnija interpretacija liberalnih ideja i nije univerzalno prihvaćena od strane liberala. Također intervencije ne moraju biti nužno vojne nego mogu biti ekonomskog ili drugog karaktera. U svakom slučaju liberali vjeruju da ljudi imaju određena prava činjenicom da su ljudi, bez obzira na njihovo državljanstvo. Također prema liberalizmu pojedinac zauzima središnje mjesto u politici, a ne druge kategorije poput naroda, klasa ili obitelji (Jović, 2014: 39-41).

U 2003. na vlasti u Sjedinjenim Američkim Državama je bio predsjednik George W. Bush. Njegova administracija je provela američku intervenciju u Iraku u sklopu skupa političkih ideja koje se mogu sažeti u izrazu Bushova doktrina. Osnovna ideja Bushove doktrine se može vidjeti u drugom inauguracijskom govoru predsjednika Busha 2005. godine:

„Najbolja nada za mir u našem svijetu je ekspanzija slobode u cijelom svijetu . . . Stoga je politika Sjedinjenih Država da traže i podupiru rast demokratskih pokreta i institucija u svakoj naciji i kulturi, s konačnim ciljem okončanja tiranije u našem svijetu.“

U svrhu promoviranja slobode i demokracije u svijetu, Bushova doktrina prihvaća uporabu vojne sile. Njezini pobornici također vjeruju da demokratizacija dovodi do svjetskog mira, što opravdava uporabu tvrde moći od strane Sjedinjenih Država protiv režima koji nisu demokratski. Sama definicija demokracije je prilično dobro razrađena u Strategiji nacionalne sigurnosti Sjedinjenih Država prema kojoj su potrebni sljedeći elementi:

„-poštivanje i podržavanje osnovnih ljudskih prava, uključujući slobodu vjeroispovijesti, savjesti, govora, okupljanja, udruživanja, i tiska;

-osjetljivi su na svoje građane, podvrgavaju se volji naroda, pogotovo kada ljudi glasaju za promjenu njihove vlade;

-ostvaraju učinkoviti suverenitet i održavaju red unutar svojih granica, štite nezavisne i nepristrane sisteme pravde, kažnjavaju kriminal, prihvaćaju vladavinu prava, i odupru se korupciji;

-ograničeni dohvat vlade, zaštita institucija civilnog društva, uključujući obitelji, vjerskih zajednica, dobrovoljnih udruženja, privatnog vlasništva, samostalnog poslovanja, i tržišne ekonomije.“

Iz ponuđenog se može vidjeti veza s idejom modernizacije u obliku slobodnog tržišta i sekularnih ideja (Fiala, 2007: 28-31).

Stoga se već u samoj koncepciji američke intervencije može uočiti ozbiljan problem. Bushova doktrina shvaća demokraciju kroz prizmu zapadnih liberalnih vrijednosti koje prihvaćaju slobodno tržište i sekularne ideje kao zadane. Može se reći da je konačni cilj Bushove administracije stvaranje suvremene liberalne države. Irak s druge strane je država koja ne samo da nije imala pravo iskustvo s demokratskim poretom, nego je režim Sadama Huseina bio zasnovan na sunitskoj prevlasti nad šijitima. Također i stavka o tržišnoj ekonomiji je problematična pošto je Huseinov režim bio premrežen klijentelističkim mrežama te bi bilo kakvo nasilno ukidanje tih mreža išlo na štetu brojnih pojedinaca i skupina koje su od njih profitirale. Zaključno se u ovoj fazi može vidjeti da je američki pristup Iraku od samog početka bio osuđen na otpor iračkih sunita.

3. Od invazije do ISIS-a

Nakon relativno brze pobjede koalicije u kojoj dolazi do sloma Huseinovog režima i njegovog bijega iz Bagdada, koalicija predvođena Sjedinjenim Američkim Državama je uspostavila kontrolu nad Irakom (Rayburn i Sobchak, 2019a: 82-103). Okupaciju će ubrzo zakomplicirati raspad državnih institucija, raširene pljačke državne imovine i pogotovo skladišta iračke vojske (Rayburn i Sobchak, 2019a: 111-116). Dio razloga za potpuni slom iračke države leži u pristupu samih koalicijskih snaga. Tijekom same invazije većina ministarstava i infrastrukture je bila izložena zračnim napadima (Flibbert, 2013: 82). U mjesecima nakon invazije koalicija će imati poteškoće u pronalasku očekivanih zaliha oružja masovnog uništenja. Razlog za ovaj inicijalni neuspjeh u potrazi je sljedeći. Iako je Sadam Husein koristio kemijsko oružje u ranijim desetljećima, do 1999. skoro cijeli irački program oružja za

masovno uništenje više nije postojao. Usprkos tome Sadam Husein je uložio veliki napor da uvjeri moguće protivnike da i dalje ima takvo oružje pod pretpostavkom da bi mu takva prijetnja olakšala odvracanje napade na njegov režim. Ipak bitno je naglasiti da je Sadam Husein nastojao održati potrebnu znanstvenu stručnost za ponovni razvoj i proizvodnju oružja za masovno uništenje u trenutku kada bi sankcije bile ukinute. Nakon okupacije Iraka, koalijske snage su s vremenom našle ostatke zaliha kemijskog oružja (Rayburn i Sobchak, 2019a: 45-46). 13. prosinca američki vojnici će pronaći Sadama Huseina u njegovom podzemnom skloništu. 14. prosinca vođa CPA Paul Bremer proglašava pred medijima: “Dame i gospodo. Imamo ga!” (Rayburn i Sobchak, 2019a: 237-238). Sadam Husein će biti smaknut 30. prosinca 2006. (Rayburn i Sobchak, 2019b: 32).

S time je bila određena uspješnost prva dva cilja intervencije, uklanjanje Huseinovog režima i rješavanje pitanje oružja masovnog uništenja. Ostatak ovog istraživanja će biti posvećeno analizi događaja i odluka koje će odrediti uspješnosti trećeg cilja, stvaranje slobodnog i prosperitetnog Iraka. Kao što je već navedeno, prema koncepciji Bushove administracije, takav Irak bi trebao biti suvremena liberalna demokracija.

Ubrzo nakon raspada režima počinju odmazde protiv njegovih pripadnika. Badr korpus, šijitska formacija blisko povezana s Iranom, pod vodstvom Hadi al-Amiria, je unaprijed pripremala popise lojalista dok je čekala pad Sadama Huseina. Prema iračkom političaru Ali Allawi, Badr korpus je ubrzo nakon kraja velikih operacija organizirao 10 tisuća članova u odrede smrti za lov na sunitiske i šijitske lojaliste. Također je uzeo oružje iz režimskih skladišta i počeo je utvrđivati položaje po raznim gradovima. Kao reakcija na ove aktivnosti, druga plemena i milicije su počeli stvarati svoje snage u Bagdadu i na jugu da se zaštite. Šijitski klerici koje je Iran podržavao su davali protu-koalijske poruke u svojim propovijedima petkom, nešto što su radili i sunitiski imami drugdje. Koalicija je također sumnjala da iranski agenti potpiruju nemire u pokušavaju stvaranja vlade u sjeni na jugu. U jednom trenutku građani Kuta su 25. travnja uklonili novog člana lokalne vlade zbog sumnje da je iranska marioneta. Koalijske snage su kasnije uhitile iranske državljane i izvijestile da je moguće da Iran šalje agente da infiltriraju Arba'een hodočašće i dublje poremete koalijske operacije (Rayburn i Sobchak, 2019: 125-126).

Već od samog početka se mogla vidjeti tendencija šijitskih frakcija da se obračunaju s bivšim pripadnicima pretežito sunitskog režima. Ovo je stvaralo strah među sunitima koji su se sami počeli organizirati da se obrane od tih odmazdi. Ovakvo stanje stvari će dugoročno ozbiljno destabilizirati sunitsko-šijitske odnose tijekom okupacije i bit će tek uvod u kasnije podijele.

Prvog svibnja 2003. George Bush je proglasio da su američke snage postigle pobjedu i objavio je kraj velikih vojnih operacija u Iraku (Rayburn i Sobchak, 2019a: 127). Ipak kao što znamo sa suvremenog stajališta, ovo je bilo daleko od kraja američkih vojnih operacija u Iraku. Razdoblje američke okupacije, uspostave nove iračke vlasti i naknadni događaji su vrlo opširna tema čiji puni raspon je izvan dosega ovog istraživanja. Zato će ovdje biti fokus na najbitnijim razdobljima čiji su događaji doprinijeli stanju u Iraku iz kojeg će izrasti nova autoritarna vlast i na kraju ISIS.

3.1. Koalicijska privremena vlast i de-baasizacija

Nakon na početku zamršene situacije na terenu, 15. lipnja je imenovana Koalicijska privremena vlast (CPA) pod veleposlanikom L. Paulom Bremerom za provođenje tranzicije iz okupacije prema iračkoj civilnoj vlasti (Rayburn i Sobchak, 2019a: 134-135).

Jedna činjenica koja je dosta zakomplicirala planiranje za upravljanje Irakom nakon okupacije je bila odluka predsjednika Busha da se Sjedinjene Države neće upuštati u takozvanu izgradnju države. Ali istovremeno je ustrajao u želji da Iraku donese demokraciju. Ovaj detalj može pomoći razumijevanju naoko nepromišljene američke strategije tijekom okupacije (Benedict Dyson, 2013: 466-468).

CPA će tijekom svog mandata objaviti niz naredbi s ciljem pripremanja Iraka za tranziciju, najbitnije od kojih će biti CPA naredbe 1 i 2. Prva će se odnositi na de-baasizaciju iračkog društva kroz zabranu obnašanja javne dužnosti za prve četiri razine BAAS partije što je onemogućilo zaposlenje za između 30,000 i 50,000 Iračana, uključujući profesore, dužnosnike i vojskovođe. Druga će se pak odnositi na raspuštanje entiteta poput snaga sigurnosti, obavještajnih službi, paravojnih formacija te cijele iračke vojske. Naredba 2 im je također suspendirala plaće. Pošto je većina sigurnosnih dužnosnika bilo u prve četiri razine BAAS partije faktički im je bilo zabranjeno zapošljavanje u javnom sektoru (Rayburn i Sobchak, 2019a: 141-142).

Ova odluka je imala trenutne i dugoročne posljedice za razvoj situacije i budućnost Iraka. Većina viših dužnosnika i profesora je morala biti u četvrtoj razini partije ili više, stoga kad je odluka došla mnogi važni pojedinci u ministarstvima i obrazovnom sustavu su bili izbačeni iz položaja ili su sami otišli u nedostatku drugačijih uputa. Pogotovo negativne reakcije je

uzrokovala odluka o raspuštanju iračke vojske. Odanost Republikanske garde Huseinu je bila neupitna, ali redovna vojska je pak bila više udaljena od režima i više raznolika u smislu vjerske i etničke pripadnosti. Njezino raspuštanje je stvorilo veliki broj nezaposlenih vojnika te je došlo do demonstracija i zahtjeva za poslove, plaće i vraćanje vojske. Situacija je eskalirala u sukobe u kojima je bilo i mrtvih koalicijskih vojnika (Rayburn i Sobchak, 2019a: 142). Zbog zabrinutosti oko reakcije na ove odluke, Bremer je 3. lipnja napravio dodatak CPA naredbi 1. Umjesto općih otkaza svih viših članova BAAS partije, došlo bi do istražnog procesa i bilo bi uspostavljeno iračko vijeće koje bi vodilo proces de-baasifikacije (Rayburn i Sobchak, 2019a: 142).

Ova situacija je bila odraz sukobljenih ideja u Washingtonu gdje su viši dužnosnici imali različite ideje o potrebnom rasponu raspuštanja baasističke države. S jedne strane su bili dužnosnici koji su smatrali da je potrebno zadržati institucije režima da pomognu koaliciji u nemirima poslije Huseinovog pada. S druge strane pak su se našli oni dužnosnici koji su se bojali da bi samo postojanje tih institucija ugrozilo tranziciju prema demokraciji te dovelo do povratka Huseinove ideologije, samo bez njega. Također je postojao strah da bi kurdske i šijitske oporbene stranke postale neprijateljski raspoložene prema koaliciji ako ne bi došlo do uklanjanja baasističkog sigurnosnog sistema (Rayburn i Sobchak, 2019: 143).

Osim naredbi ciljanih na državne institucije i oružane snage, CPA je također provela liberalizaciju ekonomije kroz ukidanje subvencija na hranu i energiju, internacionalizaciju ekonomije te zatvaranje ili privatiziranje većine državnih poduzeća što je dovelo do otkaza ili prisilne mirovine preko 100,000 Iračana (Flibbert, 2013: 83).

Ove naredbe bi same po sebi imale iznimno destabilizirajući učinak na bilo koju državu u kojoj je pripadnost režimu bila preduvjet za napredovanje u karijeri. Sama činjenica da je koalicijska vlast bila spremna na takav potez, upućuje na nepoznavanje društvenih odnosa unutar Iraka. Iako su ove naredbe u određenoj mjeri pogodile pripadnike svih vjerskih i etničkih skupina u Iraku, disproportionalno su išle na štetu sunita koji su bili duboko povezani s režimom. Osim što su te naredbe imale negativan učinak na stabilnost Iraka, neke druge poput naredbe 3 su bile potpuno neprovedive.

Naredba 3 se odnosila na kontrolu oružja. Ova naredba je zabranila Iračanima izvan policije da posjeduju ili nose oružja i municiju. Činjenica da je većina Iračana imala oružje kod kuće te da je oružje bilo dio kulture i već sama količina preostalog naoružanja iračke vojske je provođenje naredbe napravilo nemogućim (Rayburn i Sobchak, 2019a: 144-145).

Osobne predrasude osoblja CPA su također stvarale svojevrzne probleme. CPA je imala odbacujući stav prema iračkim plemenima pošto je smatrala da treba stvoriti moderniji Irak. Sam Bremer, kao i većina njegovog osoblja, nisu bili zainteresirani za 'zaostale' plemenske kulture, iako je on kasnije promijenio stav. Sredinom svibnja koalicijske snage su potvrdile da su iračka plemena usko povezana s državnom politikom i upravom te da je potrebno razgovarati s plemenskim šaicima kako bi se riješili nagomilani problemi. Mnoge jedinice su zanemarivale službeni stav CPA prema iračkim plemenima te su uložile napore u kontaktiranje plemenskih šeika kako bi prepoznale potrebe obnove i uspostavile privremene vlasti. Ipak i tu je bilo dosta problema zato jer su se koalicijske snage, zbog nepoznavanja plemenskih sukoba, našle usred njih a povremeno su bile i manipulirane u plemenskim sporovima oko resursa i moći (Rayburn i Sobchak, 2019a: 146).

Iako je pad Huseinovog režima pospješio veće vjerske slobode, također je došlo do porasta vjerskog ekstremizma. U svibnju 2003. zabilježene su prijetnje smrću ženama u obrazovanju. Ove prijetnje su dolazile od takozvanog Pučkog odbora za kazne i od Badr korpusa i uzrokovale su smanjenje broja zaposlenih žena i manji broj učenica u školama. Koalicija je također identificirala dvije fundamentalističke skupine koje su pokušavale osnovati političke stranke te je sunitski salafizam smatran kao ujedinjujući faktor raznih nemirnih skupina u provinciji Anbar. Irački salafisti su otvoreno provodili napade na koaliciju. Ove skupine su također imale učinkovitiju propagandu od koalicije, naglašavajući njezine neuspjehe u vraćanju sigurnosti i poslova te opasnost od prodora zapadnih vrijednosti u iračko društvo. U lipnju su dolazila izvješća da radio stanice emitiraju protu-koalicijske poruke, isto su radili i imami tijekom propovijedi petkom. 13. lipnja CPA je kriminalizirala protu-koalicijske poruke nakon što su irački i međunarodni mediji počeli pozivati na nasilje te je zabranila novine *Nacionalna jeka* u Najafu nakon što su pozivale na nasilni otpor koaliciji (Rayburn i Sobchak, 2019a: 155-156).

Što se tiče aktivnijih baasističkih grupa unutar Iraka, najraniji organizirani otpor je pružala Jaysh Muhammad. Sadam Husein je usmjeravao sredstva za rast te organizacije iz svog skrovišta u Ad Dawr u Salahadinu te su kasnije organizirani naponi i u Anbaru. Još jedna skupina koja je nastala kao posljedica veza BAAS partije i plemena se zvala Jaysh al-Islami. Nakon pada režima bivši pukovnik iračke vojno-obavještajne službe Muhammed Kazem al-Janabi osniva tu grupu kako bi proveo posljednje naredbe iračkih obavještajnih službi, da se nastavi borba. Glavni cilj organizacije je bio istjerati koaliciju i uspostaviti sunitsku vlast u Iraku pod šerijatskim zakonom. Jaysh Muhammad i Jaysh al-Islami su djelovali odvojeno ali

su imali zajednički pristup koji će kasnije utjecati na druge organizacije u Iraku i sastojao se od korištenja islamističkih vizuala i tematike pokreta otpora. Islamistička retorika je doživjela porast i s vremenom je postala veliki dio napora ovih grupa u sferi novačenja, propagande, i suparništva za resurse (Rayburn i Sobchak, 2019a: 172-174).

Još jedan bitan faktor u nadolazećim problemima je bio Salafijski pokret čiji je utjecaj narastao kao posljedica Huseinove vjerske kampanje u 90-ima. Objava Islamskog istražnog centra u al-Azhar Sveučilištu u Egiptu u ožujku 2003., koja je napade na koaliciju klasificirala kao džihad ili sveti rat, je kontekst otpora invaziji premjestila s nacionalističkih principa na vjerske. Ansar al-Islam, salafijska militantna grupa, se okoristila ovom okolnošću dok se oporavljala od koalijskih napada. Od uništenja ju je spasio neuspjeh koalijskih snaga u zatvaranju njezinih pravaca bijega tijekom operacija protiv te organizacije. Nakon tih operacija preživjeli pripadnici grupe su pobjegli u sunitska područja i Iran te se pridružili islamističkim grupama poput al-Qaede. U njihovoj obnovi i ponovnom širenju su imali pomoć bivših pripadnika baasističkog režima i Abu Musab al-Zarqawija (Rayburn i Sobchak, 2019a: 174-175).

U ožujku 2003. Abu Musab al-Zarqawi i drugi članovi Tawhid wal-Jihad stvaraju planove za potkopavanje koalijske okupacije i sprječavanja šijitske vlasti u državi. Metoda koju su odabrali je bila provociranje građanskog rata kroz niz napada koji su trebali uzrokovati velike količine žrtava. Grupa je također dobila pojačanje u obliku stranih boraca koje je Huseinov režim pozvao prije invazije. Među njima, neki su bili paravojni borci tijekom invazije dok su drugi bili Sirijci i Saudijski kojima su prije invazije utočište nudili plemenski rođaci na sjeveru i zapadu države. Nakon pada Bagdada mnogi su ostali u Iraku i pridružili se Tawhid wal-Jihad (Rayburn i Sobchak, 2019a: 175-176).

25. travnja al-Qaeda proglašava džihad u Iraku te u srpnju osniva Oružanu grupu al-Qaeda u Fallujah pod zapovjedništvom Abu Iyada. U kolovozu 2003. Zarqawijevi strani teroristi pokreću val napada na koalijske i šijitske mete. 7. kolovoza autobomba pogađa jordansku ambasadu u Bagdadu. 19. kolovoza kamion bomba pogađa sjedište UN-a u Bagdadu i među žrtvama se nalazi i Sergio Vieira de Mello, UN-ov posebni predstavnik za Irak. 9 dana kasnije ubijen je važan šijitski političar. 28. kolovoza autobomba koju vozi Zarqawijev kum, Yassin al-Jarad, eksplodira ispred Imam Ali džamije u Najafu i ubija šijitskog vođu Mohammed Baqr al-Hakima. Ovi napadi su bili naznaka Zarqawijevih aktivnosti u nadolazećim godinama (Rayburn i Sobchak, 2019a: 176-177).

Što se Kurda na sjeveru tiče, nakon što su kurdske snage ušle u Mosul i Kirkuk s Amerikancima u travnju 2003., uspostavili su urede svojih stranaka te poticale migraciju Kurda u te gradove. U Kirkuku su Kurdi ulazili u prazne domove sunitskih Arapa. Ti Arapi su ili otišli sami ili su ih pešmerge istjerali. Nakon toga kurdske stranke su osigurale da njihovi političari drže sve ključne vladine položaje i da se pešmerge priključe novog iračkoj vojsci i policiji. Na državnoj razini su se njihove vođe u sklopu iračkih vlada zalagali za veću kurdsku autonomiju. Zbog niza faktora koalicija je većinom ignorirala kurdske napade nad sunitским arapskim stanovništvom, što je dodatno potpaljivalo bijes sunitских Arapa (Rayburn i Sobchak, 2019: 183-184).

Jasno se može vidjeti iz navedenih primjera da je Irak nedugo nakon invazije bio vrlo nestabilan. Osim otvorenog otpora koaliciji, počeli su i međusobni obračuni između brojnih frakcija. Sve to se događalo unutar konteksta urušene državne vlasti gdje većina stanovništva nije imala pristup osnovnim javnim uslugama, pogotovo sigurnosti. Štoviše bio je vidljiv otvoreni rast islamističkog ekstremizma čiji će teror obilježiti naredne godine. Iako je za vrijeme Huseinovog režima postojao određeni odmak između baasista i njihovih islamističkih saveznika, u uvjetima okupacije te dvije skupine će postati sve dublje povezane. Usprkos ovim okolnostima CPA će nastojati stvoriti demokratske institucije kako bi osigurala tranziciju od okupacije prema iračkoj civilnoj vlasti izabranoj na slobodnim nacionalnim izborima. Već se u ovoj fazi može vidjeti da je planiranje za tranziciju bilo nedostatno situaciji na terenu.

3.2. Iračka privremena vlada

13. srpnja 2003. CPA regulativa 6 priznaje novo Iračko upravljačko vijeće (IGC) od 25 članova kao privremenu administraciju do uspostave međunarodno priznate i predstavničke vlade. Iako je namjera bila da IGC bude etnički i vjerski raznolik, njegov sastav s velikim brojem emigranata je više predstavljao CPA-ovu viziju za Irak nego stvarno stanje u državi. Bremer 7. rujna objavljuje članak pod nazivom 'Sedam Koraka prema Suverenitetu' u *Washington Postu*, svoj plan za Irak. Predlagao je da IGC vodi proces pisanja ustava, nakon čega bi bili izbori i raspuštanje CPA u normalnu diplomatsku misiju (Rayburn i Sobchak, 2019: 197-198). Sunitски bijes se povećao nakon što je IGC 20. rujna izdalo novu de-baasizacijsku politiku, koja je svim članovima razine 4 i više odmah dala otkaz. Ovo je poništilo bilo kakve iznimke koje je koalicija napravila (Rayburn i Sobchak, 2019a: 201-204).

Za puno razumijevanje uloge IGC u ovim događajima potrebno je spomenuti da se sastojalo većinom od ljudi u egzilu. Većina njih nije imala lokalnu potporu dok su mnogi važni lokalni akteri bili isključeni. Među članovima IGC su bili 13 šijita Arapa, 5 sunita Arapa, 5 Kurda, 1 kršćanin i 1 Turkmen. Odabir prema vjerskoj i etničkoj pripadnosti je pomogao ukorijeniti takve podijele (Mumtaz, 2010: 214). Uz to SAD je odabrao Ayad Allawija, sekularnog šijita, i Ghazi al-Yawarija, sunitskog Arapa, za položaje premijera i predsjednika Iračke privremene vlade(IIG) bez da se konzultirao s lokalnim stanovništvom (Mumtaz, 2010: 215).

Prvi nacionalni izbori su održani 30. siječnja 2005. U njima su se kandidati natjecali za mjesta u Tranzicijskoj nacionalnoj skupštini(TNA) koje je imalo zadatak usvajanja novog ustava do 15. kolovoza 2005. Ustav bi onda bio stavljen na referendum 15. listopada 2005. Nakon prolaza referenduma, izbori za nacionalnu vladu bi se održali 15. prosinca 2005. Izbore su bojkotirali suniti i radikalniji dijelovi šijita. Konačni rezultat je bio da je Ujedinjeni irački savez(UIA), pretežito sastavljen od šijitskih stranaka skupljenih pod uputstvom velikog ayatollaha Ali Sistanija, dobio 140 mjesta dok je Savez Kurdistanu dobio 75 mjesta. Nakon nekoliko mjeseci pregovaranja Jalal Talabani iz Patriotske unije Kurdistanu(PUK) je izabran za predsjednika dok je Ibrahim al-Jafari iz Da'wa izabran za premijera. Ozbiljan problem je nastao zbog nedostatka sunita. Bila su samo dvojica u TNA, zbog čega ih je dodano još 15 ali ni to nije pridobilo sunitku potporu za ustav. Stoga niti jedan sunitki arapski političar nije podržao tekst ustava koji je podijeljen 28. kolovoza. Na kasnijem referendum suniti su stoga bili oštro protiv novog ustava (Mumtaz, 2010: 215-216).

Na izborima 15. prosinca 2005. je bilo znatno više sunitske participacije zbog čega je Front iračkog sporazuma, većinski sunitki, dobio 44 mjesta. Ipak većinu su i dalje dobili UIA i Savez Kurdistanu. Nakon nekoliko mjeseci pregovora postignut je kompromis prema kojem je Nouri al-Maliki iz Da'wa stranke, sam šijit, postao premijer. Jalal Talabani je ostao predsjednik. Ipak ovo nije značio početak skladnog razvoja Iraka. Sve strane su se ubrzo upustile u provođenje zasebnih interesa umjesto izgradnje nacionalnog pomirenja. Parlament također nije bio u stanju riješiti pitanje Kurdske regionalne vlade(KRG) (Mumtaz, 2010: 215-217).

Bitno je spomenuti da su se izbori 2005. održali pod uvjetima velike nesigurnosti zbog rastuće pobune koja je zahvatila državu. To je doprinijelo i niskoj izlaznosti sunita pošto su ekstremisti prijetili ubiti one koji glasuju. Dodatne probleme je uzrokovalo tretiranje cijele države kao jedne izborne cjeline što je dovelo do proporcionalne podijele mjesta ne samo u parlamentu nego i provincijskim skupštinama. Suniti su takav ishod smatrali direktno štetnim

njima samima te je također doprinijelo njihovom protivljenju sudjelovanju (Mumtaz, 2010: 219).

Iz navedenog se može vidjeti da je proces tranzicije prema demokratskoj iračkoj vladi bio izložen brojnim problemima i propustima od strane američkih političkih aktera. Naredbe CPA su ozbiljno destabilizirale državu što je narušilo sigurnosnu situaciju. Također su antagonizirale sunita koji su sebe smatrali metom marginalizacije. Ove strahove sunita je onda dodatno potpalio proces usvajanja ustava i provođenja nacionalnih izbora. Zaključno ova faza intervencije je posijala uvjete koji će kasnije dovesti do uspona šijitskoj autoritarizma i ISIS-a kao odgovor na sunitsku marginalizaciju.

3.3. Autoritarizam premijera Nouri al-Malikija

U prvim godinama na vlasti premijer Maliki se suočio s problemom nedostatnih državnih institucija kroz koje bi mogao obnašati vlast. Tijekom prve dvije godine na vlasti je okupio grupu funkcionera koji su bili blisko povezani s njim. Ona se sastojala od dvije skupine. Prva je činila njegovu užu obitelji čije članove je postavio na osjetljive položaje unutar svog ureda. Drugu su činili funkcioneri njegove stranke, Da'wa. U situaciji gdje je politička elita bila fragmentirana i zaokupljena međusobnih sukobima, Maliki je izgradio mrežu utjecaja koja ga je direktno povezivala s važnim državnim akterima a koja je istovremeno zaobilazila ministarstva. U narednim godinama će ovaj skup veza i mreža utjecaja izrasti u svojevrsnu državu u sjeni (Dodge, 2013: 245).

Tijekom 2008. i 2009. Maliki je iskoristio vojne snage za suzbijanje nemira po Iraku zbog čega je dobio određenu javnu potporu nakon godina nasilja. Ubrzo je iskoristio zalet da sebe prikaže kao iračkog nacionalistu koji će čvrsto pregovarati s Sjedinjenim Državama o sporazumu o zadržavanju američkih snaga u Iraku. Ovo mu je također povećalo potporu među stanovništvom koje je imalo negativan dojam američke okupacije. Ipak Malikijev pokušaj da ide na izbore kroz vlastitu platformu, bez općeg šijitskog konsenzusa, u kombinaciji s rastućim nacionalizmom je omogućilo njegovom rivalu, Iraqiya, da dobije više glasova (Dodge, 2013: 246-247).

Premijer Maliki, šijitske frakcije i Iran su prijetili preokrenuti rezultat. Pri kraju ljeta je došlo do konvergencije američke i iranske politike što je rezultiralo protivljenjem kandidaturi Ayad Allawija, koji je sam bio šijit, i ostavljanjem Malikija na mjestu premijera. Američka logika je

bila da u državi koja je bila većinski šijitska, sunitska koalicija koja je sadržavala mnogo bivših baasista nije bila realna opcija za novu vladu (Rayburn i Sobchak, 2019b: 510-511).

31. kolovoza 2010. Obama proglašava kraj američke borbene misije u Iraku. Objavio je da je operacija Iračka sloboda bila gotova te da su Iračani preuzeli odgovornost za vlastitu sigurnost i da će američke snage ostati do kraja 2011. u pomoćnoj funkciji. Također je dodao da partnerstvo s SAD-om ovisi o stvaranju uključive iračke vlade koja bi predstavljala sve Iračane. Uz to je dodao da se SAD suočavao s potrebom vraćanja američke ekonomske moći i problemima u Afganistanu (Rayburn i Sobchak, 2019b: 520). U narednim mjesecima vladala je nelagoda zbog inzistiranja Malikija na držanju vlasti usprkos izbornom rezultatu sunita i vidljive nevoljnosti njega i iračkih snaga da se obračunaju s militantima. Ovo je bilo pogotovo očito u slučaju šijitskih militanata. Iran je također postajao nestripljiv te je vršio pritisak na šijitske i kurdske vođe da podrže Malikija, podsjećajući ih da će se SAD uskoro povući ali će Iran uvijek ostati njihov moćan susjed. Uz prijetnje onima koji su se opirali, Iran je nudio političku i financijsku potporu onima koji su podržali njegovu politiku (Rayburn i Sobchak, 2019b: 521).

Pri kraju studenog 2010. iranski pritisak u korist Malikija je uspio natjerati šijite i pogotovo sadriste da ga priznaju kao premijera, ova druge zauzvrat za položaje u lokalnoj upravi na jugu Iraka. 10. prosinca 2010. je potpisan Erbil sporazum prema kojem je predsjedničko vijeće bilo prošireno te je Ayad Allawijeva stranka dobila pravo birati ministra obrane, pod uvjetom da nije političar. Ovaj uvjet je bio primijenjen i na položaje ministra unutarnjih poslova i direktora obavještajnih službi. Što se Kurda tiče, njihova potpora je navodno dobivena kroz davanje veće kontrole nad naftnom zaradom njihove regije. Ipak Maliki nije ispunio niti jedno od ovih obećanja (Rayburn i Sobchak, 2019b: 532).

Uspon Nouri al-Malikija te povratak autoritarizma u Irak nakon američke intervencije je bio dokaz neuspjeha uspostavljanja liberalne demokracije tijekom okupacije. Prvi izbori 2005. i način na koji je usvojen ustav su sami po sebi bili problematični i dodatno su povećali nestabilnost u Iraku. Ali njihova dugoročna posljedica je bila potpuni raspad privida demokracije u Iraku u vrijeme američkog povlačenja.

U tjednima nakon američke objave povlačenja došlo je do novih političkih problema unutar Iraka u obliku optužbe KRG predsjednika Massouda Barzanija da je Maliki popustio pred iranskim pritiskom. Ministar obrane Saud Dulaymi, koji je bio smatran Malikijevim saveznikom, je Malikija optužio za kršenje ustava u pokušaju da zauzme vlast. U

međuvremenu Maliki je provodio čistke generala te su američki dužnosnici sumnjali da se Maliki boji državnog udara nakon njihovog povlačenja. Nekoliko dana kasnije Maliki je naredio uhićenje 600 ljudi, većinom sunita, pod optužbom da pripremaju baasistički državni udar. Tvrdio je da ga je o tome obavijestila nova libijska vlada, ali se te izjave nisu činile uvjerljivima temeljem prikazanih dokaza. Suniti su na to reagirali s izglasavanjem regionalne autonomije u Salahadinu po uzoru na KRG i ubrzo su uslijedile druge sunitske provincije. Maliki je te pokrete proglasio protu-ustavnima i poslao je vojnike da suzbiju sunitske prosvjede i uhite njihove vođe. Na sjeveru je također došlo do nadmetanja između Kurda i iračkih snaga (Rayburn i Sobchak, 2019b: 551).

12. prosinca se održao sastanak predsjednika Baracka Obame i premijera Nuri al-Malikija u Washingtonu u znak povlačenja američkih snaga. Na konferenciji za medije u Bijeloj kući, predsjednik Obama pozdravlja Malikija kao izabranog vođu suverenog, samostalnog i demokratskog Iraka te navodi da je stopa nasilja u Iraku ostala mala nakon američkog povlačenja. Također proglašava da je postignut samo-upravljački i inkluzivni Irak pun potencijala koji može služiti kao model za druge koji teže demokraciji u toj regiji (Rayburn i Sobchak, 2019b: 569).

Ipak u samom Iraku je situacija bila daleko od idealne. 15. prosinca Maliki otpušta svog zamjenika Saleha Mutlaqa nakon što je ovaj 13. prosinca dao intervju za televiziju o kojem Malikija proziva kao diktatora i kritizira SAD zato jer su, prema njemu, Irak ostavili kao autoritarnu državu te Malikija optužuje da je gori od Sadama Huseina. Prema Mutlaqu Husein je bio graditelj dok Maliki nije ništa radio. Istog dana Mutlaq govori CNN-u da je šokiran Obaminom izjavom da je Maliki demokratski vođa pošto je uhitio stotine ljudi i poslao vojsku na lokalne vlasti. Na dan smjenjivanja Mutlaqa, Maliki također šalje sigurnosne snage u Zelenu zonu koje okružuju domove nekoliko sunitskih političara sprječavajući njihov odlazak. U narednim danima Malikijeva vlada objavljuje uhićenje nekoliko tjelohranitelja potpredsjednika Tariq Hashimija i optužuje ga za terorizam te izdaje nalog za njegovo uhićenje. Sam Hashimi bježi u Erbil tražeći zaštitu od Kurdistanke republikanke garde. Od tamo tvrdi da su tjelohranitelji lažno svjedočili jer su bili mučeni. Kasnije se saznalo da je jedan od tjelohranitelja umro u pritvoru od ozljeda uzrokovanih premlaćivanjem (Rayburn i Sobchak, 2019b: 569-570).

U Kurdistan je pobjeglo i upravno vijeće Diyala provincije nakon što su Malikijeve snage uz pomoć Jaysh al-Mahdi i Badr militanata preuzeli kontrolu. U Zelenoj zoni blok Iraqiyah, u kojem je bio i Hashimi, prekida suradnju s Malikijem i poziva na američku intervenciju koja

bi prisilila Malikija da poštuje prijašnje sporazume iz 2010. Prosinac je pokazao da je Maliki spreman koristiti sigurnosne snage protiv rivala (Rayburn i Sobchak, 2019b: 571).

S krajem 2010. Irak je dovršio put od Huseinove sunitske diktature, kroz američku okupaciju, loše smišljen pokušaj uspostave demokratskih institucija, godine klijentelizma i borbi za prevlast te konačno do Malikijeve šijitske diktature. Još je više problematično što se ovaj proces dogodio usprkos prisutnosti američkih snaga u Iraku tijekom razdoblja sazrijevanja ovih trendova. Štoviše, sama činjenica da je predsjednik Obama javno hvalio Malikija, lice ovog disfunkcionalnog poretka, je zabrinjavajuća. Ipak, iako je ta izjava među žrtvama Malikijeve diktature uzrokovala bijes, imala je svoju logiku unutar američke vanjske politike u tom razdoblju.

Obamina doktrina je bila posljedica promijenjenog međunarodnog terena u kojem su različiti akteri aktivno potkopavali međunarodni poredak. Također skupo iskustvo intervencija u Iraku i Afganistanu je navelo američke aktere da stave fokus na nevojna sredstva. Čak i kada bi bilo vojne akcije, prioritet je bio na multilateralnim akcijama s lokalnim saveznicima, a ne unilateralnim. Ovo je u suštini bilo priznanje od strane američkih aktera da Sjedinjene Države nisu svemoćne. Uz sve navedeno, javni narativ okretanja američke vanjske politike prema Aziji je također uznemirio mnoge američke saveznike na Bliskom istoku i pokrenuo strahove da će regija biti ostavljena da se sama snađe (Krieg, 2016: 103-105). Čak da je Obamina administracija i imala namjeru posvetiti se većem angažmanu na terenu u Bliskom istoku, javna potpora za takve operacije je bila mala te bi takvi naponi uzrokovali političku štetu samoj administraciji. Pogotovo problematično je bilo pitanje vojnih žrtava, što je Sjedinjene Države prisililo da izbjegavaju kopnene angažmana gdje je moguće (Krieg, 2016: 107-108).

S udaljavanjem od Iraka i pogledom na širu sliku američke vanjske politike u ovom razdoblju se može vidjeti da je mogućnost riskantnog direktnog uplitanja američkih snaga u izborne procese i unutrašnje probleme iračke države bila vrlo mala. Obamina administracija se nalazila u drugačijoj međunarodnoj okolini od one u kojoj je djelovala Bushova administracija. Štoviše i sama Obamina administracija je bila daleko manje agresivna od Bushove u smislu provođenja vojnih invazija nad problematičnim režimima. Čak i da je postojala politička volja unutar Sjedinjenih Država za agresivniju vanjsku politiku, domaća potpora za to nije postojala.

Nakon američkog povlačenja, premijer Nuri al-Maliki se upustio u niz poteza koji su imali ozbiljne negativne posljedice za stabilnost Iraka. Od Sadama Huseina je preuzeo model

podrške lokalnim pojedincima kako bi postali vođe u svojim područjima, koji bi onda preko njega kupovali potporu stanovništva uz pomoć državnih resursa. Jedan primjer te taktike je bio Mishaan Jabouri, bivši suradnik Uday Huseina koji je 2003. pokušao preuzeti vlast u Mosulu. Usprkos njegovom bijegu iz države 2005. godine zbog optužbi za korupciju te suradnje s sirijskim i libijskim režimima i vođenja ekstremističke TV postaje i optužbe za promicanje terorizma, u ožujku 2012. Maliki ga poziva da se vrati u Bagdad, otklanja sve optužbe i potiče ga da stvori politički blok na sjeveru Iraka. Maliki je slično postupao i u potrazi protivnika Moqtada Sadru kojeg je našao u Qais al-Khazaliju i njegovoj militantnoj skupini koja ubrzo pokreće kampanju nasilja nad svima koje smatraju grješnicima. Ova skupina također održava blisku suradnju s Iranom (Rayburn i Sobchak, 2019: 576-578).

Osim što je Maliki uspostavljao autoritarni režim koji je gušio prava svojih građana, aktivno je promovirao opasne pojedince i skupine na važne položaje. Ovakva situacija je bila dugoročno neodrživa i predstavlja iznimno kratkovidnu politiku te prikazuje sljepoću Malikija prema situaciji na terenu i gomilajućim problemima. Uzimajući u obzir godine represije, korupcije, nepotizma te iznimno neodgovorne jednostrane politike na štetu velikih dijelova stanovništva, nadolazeći uspon ISIS-a, iako u to vrijeme možda nevjerojatan, iz suvremene je perspektive možda u ovoj fazi bio neizbježan.

3.4. Uspon ISIS-a

Malikijev autoritarizam i američko distanciranje od iračkih problema bili su dovoljni da pokažu da uspostavljanje liberalne demokracije u Iraku nije bilo uspješno. Ali puno ozbiljnija posljedica tog neuspjeha se pojavila u obliku Islamske države Iraka i Sirije.

U ranoj 2011. Irak se našao unutar šireg konteksta Arapskog proljeća s prosvjedima protiv Malikijeve vlade u većim gradovima. Ipak prosvjednici su samo tražili reforme i kraj korupcije, a ne rušenje vlade, ali ih to nije spriječilo u zahtijevanju smjene samog Malikija. Ovaj pokret su predvodile miješane skupine mladih, sadrista, komunista, sunitskih aktivista i drugih. U Kurdistanu se formirao sličan pokret protiv korupcije KRG-a. 25. veljače je organiziran Dan bijesa protiv vladajućih stranaka u Iraku. Na kraju su represije od strane Malikijevih pristaša, loša internetska infrastruktura koja je otežala organiziranje, i aktivno sudjelovanje iračke vojske u suzbijanju prosvjeda doveli do slabljenja pokreta protiv vlade. Ipak druga posljedica ovih događaja je bila val atentata na iračke političare i javne osobe što je do ljeta 2011. dodatno destabiliziralo državu (Rayburn i Sobchak, 2019b: 534-536).

Što se tiče pregovora o daljnjoj prisutnosti američkih snaga, ponašanje Malikijeve vlade, koje je sve više podsjećalo na Huseinov režim, je znatno otežavalo postizanje dogovora. Otpor sadrista je stavljao Malikija u tešku poziciju pošto je bio politički ovisan o njima u parlamentu. Malikijevo kršenje sporazuma iz Erbila je dodatno pogoršalo situaciju. Nije pomogao niti njegov ambivalentan stav prema sporazumu o američkoj prisutnosti, pošto su mu Amerikanci mogli predstavljati prepreku moći. Ipak, irački vojni vođe su htjeli zadržati bar nekakvu američku prisutnost, čak do 2020. (Rayburn i Sobchak, 2019b: 541-543).

U međuvremenu je došlo do porasta napada šijitskih grupa, podržanih od strane Irana, na američke snage. Iračke snage se nisu bile spremne miješati usprkos sigurnosnom sporazumu koji su imali s SAD-om zbog činjenice da militanti nisu napadali njih. U ovom razdoblju iračke snage su bile usredotočene na sunitske mete i sudci su odbijali izdati naloge za sumnjivce napada. Dodatni problem je bio infiltracija šijitskih militanata u redove iračkih sigurnosnih snaga (Rayburn i Sobchak, 2019b: 543-544).

Usred tih događaja 2011., al-Qaeda u Iraku je prolazila vlastita politička previranja dok se oporavljala od ranijih koalicijskih operacija. Rezultat je bio preuzimanje vodstva od strane bivših pripadnika Huseinovog režima. Nakon preuzimanja kontrole, Hajji Bakr je reorganizirao pokret po baasističkim linijama i stvorio je tajnu policiju. Ova formacija će kasnije nuditi vođe za ISIS-ove paravojne formacije. Također je imenovano novo šura vijeće koje je uključivalo bivše baasiste (Rayburn i Sobchak, 2019b: 536-537). Svrha ovog vijeća je bila osigurati da se organizacija pridržava svoje verzije šerijata. Ovo vijeće je također imalo moć smijeniti vođu organizacije (Thompson i Shubert, 2015). Prvi mjeseci novog vodstva su bili posvećeni obnovi organizacije te su tek u siječnju pokrenuli val napada samoubojica. Do tad su sebe prestali nazivati al-Qaeda u Iraku(AQI) i počeli se zvati Islamska država Iraka(ISI). Obnovi ISI-a je pomogla i odluka Malikijeve vlade da prestane surađivati sa Sinovima Iraka, grupom nastalom iz ranijeg Buđenja, koje je bilo pokret pomirenja sunitskih boraca s koalicijom i iračkom državom. Ovo je rezultiralo velikim brojem sunita kojima su oduzeti položaji u snagama sigurnosti. Maliki je krivio nedostatak financija ali mnogi suniti nisu bili uvjereni te su vidjeli urotu protiv njih. Američke snage su pokušale spriječiti prelaz tih ljudi u militantske redove kroz razne inicijative ali sve su propale zbog nedostatka interesa od strane samih sunita i Malikijeve vlade da ih podrži. Krvavi napad u Tikritu 29. ožujka je šokirao sunite koji su smatrali da je AQI poražena. Američke snage su reagirale slanjem dodatnih snaga da ponude sigurnost, odluka koja se pokazala opravdanom kad je ISI 15. kolovoza pokrenuo novi val napada po Iraku koji je također uzrokovao velike žrtve. Ovi

napadi usred mjeseca Ramazana su imali potencijalni cilj uzrokovanja vjerskog rata. Pritok baasista i reorganizacija pod Hajji Bakrom pokazali su se ključnima u preoblikovanju organizacije u terorističku skupinu koja je bila daleko opasnija od ranijih skupina (Rayburn i Sobchak, 2019b: 537-539).

U ožujku dolazi do naglog porasta nasilja i borbi između iračke vojske i sunitskih frakcija te KRG predsjednik Barzani šalje pešmerge u Kirkuk dok predsjednik parlamenta Osama Nujaifi krivi Malikija za nasilje i traži njegovu ostavku. Maliki pak na televiziji upozorava o opasnosti građanskog rata (Rayburn i Sobchak, 2019b: 584-585). ISI pak usred ovih nemira pokreće kampanju Razbijanje zidova s ciljem provociranja općeg rata sunita i šijita kroz autobombe i spektakularne napade koji bi privukli medijsku pažnju (Rayburn i Sobchak, 2019b: 585-586).

Usred napada u proljeće 2013. dolazi do prijeloma između ISI i šireg salafističkog džihada te 8. travnja Abu Bakr Al Baghdadi proglašava da se ISI ujedinjuje s Jabhat al-Nusra i stvara Islamsku državu Iraka i Sirije (ISIS) s ciljem jedinstva džihadističkih skupina i uklanjanja granica nastalih nakon Prvog svjetskog rata. Vođa Jabhat al-Nusrae, Abu Mohammed al Jolani, pak tvrdi da nije bio obaviješten o tim planovima. Zawahiri, vođa al-Qaeda, pokušava posredovati i javno naređuje Baghdadiju da djeluje u Iraku i Jolaniju da djeluje u Siriji. Nakon ovog raspleta i Jolanijevog obećanja da će ostati odan al-Qaedai, Jabhat al Nusra se raspada s rezultatom da neki borci odlaze ISIS-u i uskoro izbijaju sukobi između Jabhat al Nusrae i ISIS-a. Uzroci ovog raspleta se mogu naći u brutalnosti ISI-a koja je išla protiv umjerenije strategije pridobivanja javne podrške koju su slijedili vođe al-Nusrae i al-Qaeda. Slična brutalnost je bila uzrok kampanje Buđenja 2007-2008 koja je okrenula sunite protiv džihadista (Rayburn i Sobchak, 2019b: 586-587).

25. prosinca Maliki u nacionalnom govoru tvrdi da ISIS uspostavlja sjedišta u Fellujah i Radamiju te šalje vojsku da demolira prosvjedničke kampove zbog čega 40 sunitskih zastupnika daje ostavke. Sunitski klerici također pozivaju sunite u iračkoj vojsci da prijeđu na stranu prosvjednika. U siječnju sunitski pobunjenici zauzimaju gradove Ramadi i Fellujah. 3. siječnja ISIS zauzima glavnu džamiju u Fellujah i proglašava islamski emirat u gradu. ISIS također kroz bolju organizaciju i sredstva iskorištava situaciju i uspjeva preuzeti kontrolu nad raznolikim sunitskim frakcijama u tim gradovima. Važno je naglasiti da su sunitske frakcije na početku uključivale baasiste, razna plemena i članove Buđenja. Svi ovi su se primarno borili protiv Malikija, a ne za ideju kalifata, te je ISIS tek kasnije preuzeo potpuni primat. 30. travnja se usprkos općoj situaciji održavaju izbori u kojima Maliki premoćno pobjeđuje zbog

nedostatka jedinstva među sunitkim i sekularnim strankama (Rayburn i Sobchak, 2019b: 592-593).

U lipnju 2014. ISIS zauzima Mosul, drugi najveći grad u Iraku, kroz kombinaciju vlastite taktičke nadmoći, lošeg stanja iračke vojske i bijega iračkih generala nakon bombardiranja Mosul hotela gdje je bilo sjedište iračkih snaga u gradu. Bitno je spomenuti da je Malikijev zapovjednik grada, general pukovnik Mehdi Gharrqi, 2006. terorizirao sunite u Bagdadu te je i sam skoro bio optužen za ubojstva i mučenja. Stoga nije veliko iznenađenje da su i njegove snage prije pada grada često maltretirale sunitko stanovništvo (Rayburn i Sobchak, 2019: 593-595). Nakon pada Mosula ISIS juriša niz Tigris dolinu te 11. lipnja zauzima Tikrit bez borbi te masovno ubija šijitske vojnike i to reklamira što uzrokuje paniku među šijitima u ostatku Iraka (Rayburn i Sobchak, 2019b: 595-596).

29. lipnja ISIS proglašava ponovno uspostavljeni globalni kalifat i Baghadija za Kalifa Ibrahima. 12. Lipnja veliki ayatollah Ali al-Sistani izdaje fatwu pozivajući dobrovoljce da brane Bagdad, osiguraju šijitska svetišta i podrže iračke sunite i druge manjine protiv ISIS-a. Ova fatwa umjesto pojačanja vojske uzrokuje proširenje šijitskih milicija pod okriljima Moqtada Sadra, Badr korpusa i drugih skupina. 15. lipnja irački parlament dobrovoljce proglašava službenim pomoćnim snagama iračke vojske pod nazivom Snage narodne mobilizacije (PMF). Njima zapovijeda sigurnosni savjetnik Falah Fayadh, dok je Abu Mahdi al-Muhandis, bivši pripadnik Badr korpusa s iranskom potporom, zamjenik (Rayburn i Sobchak, 2019: 596-597). PMF dobiva direktnu potporu od Irana preko Quds snaga pod Qassem Soleimanijem što Iranu omogućava da uspostavi paralelnu sigurnosnu strukturu u Iraku. Zbog katastrofalne situacija Maliki gubi vlast kroz intervenciju velikog ayatollaha Sistanija te 15. srpnja parlament bira Salim Jabourija, sunita iz Diyala, kao govornika. 24. srpnja viši dužnosnik PUK-a Fau Masum je izabran za predsjednika. 11. kolovoza Haider Abadi, zastupnik Da'wa stranke, je nominiran za premijera (Rayburn i Sobchak, 2019b: 597-598).

Uspon ISIS-a predstavlja jednu od najvećih geopolitičkih kriza 21. stoljeća. Ta teroristička organizacija će unutar okvira disfunkcionalne iračke države izrasti u svojevrsnu paradržavu. Ovdje nije samo slučaj kulminacije neuspjeha američke intervencije 2003. godine nego konačni rasplet problema nastalih prije sto godina s britanskim i francuskim krojenjem granica na Bliskom istoku. Ipak vidljivo je da ovaj rasplet nije bio neizbježan. Većina ljudi na kojima će ISIS izgraditi svoj rani uspjeh su bili pripadnici baasističkog režima ili kasnijeg pokreta Buđenja. Pokret Buđenja je bio jedan od svjetlijih trenutaka američke okupacije kada

je došlo do jasnog okretanja većina sunita protiv ekstremista na stranu koalicije i iračke države. Stoga se krivica za nastanak ISIS-a velikim dijelom može pripisati dvjema akterima. Prvo, američkom političkom vodstvu koje je svojim politikama tijekom okupacije omogućilo marginalizaciju i antagonizaciju bivših pripadnika baasističkog režima i sunita općenito. Drugo, Nouri al-Malikiju koji je, suočen s opasnom situacijom, inzistirao na daljnjoj eskalaciji kroz svoje pokušaje zadržavanja vlasti i gušenja svakog otpora kroz primjenu vojnih snaga. Iz sadašnje perspektive Malikijeva upozorenja da su prosvjednici protiv njegove diktature bili islamisti se pokazala samoispunjujućim proročanstvom, pošto ih je on kroz svoje odluke pretvorio u islamiste zbog kojih je na kraju izgubio vlast.

4. Od ISIS-a do 2021.

Američka potpora je bila ograničena tijekom Malikijeve vlasti zbog čega se SAD nije značajnije miješao u tjednima nakon pada Mosula. Američki dužnosnici su smatrali da je Malikijeva ostavka potreba kako bi se zaustavio ISIS-ov prodor. Ipak mnogi Iraci, a pogotovo šijiti, su tu politiku loše prihvatili i smatrali su da je dopuštanje ISIS-u da prijete Bagdadu bilo dio taktike. Iran je iskoristio usporedbu svoje intervencije da osudi SAD, čemu su se priključili i neki bivši američki partneri u Iraku. Ipak direktna američka aktivnost je počela čak tjedan dana prije odabira Abadija. 8. kolovoza američki avioni bombardiraju ISIS položaje kod Erbila i specijalne postrojbe se pridružuju pešmergama. Ovo dovodi do zaustavljanja ISIS-ovog prodora i stabilizacije linija. Naziv nove američke operacije u Iraku će se zvati Inherentna Odlučnost. Skoro tri godine nakon povlačenja, američka vojska se vratila u Irak (Rayburn i Sobchak, 2019b: 599-600). Usprkos dolaska Donalda Trumpa na vlast, osim agresivnije retorike nije došlo do većih promjena postojećih planova iz Obamine administracije. Premijer Abadi javno proglašava oslobođenje Mosula 10. srpnja. 16. srpnja pada posljednji ISIS-ov položaj (Watson, 2021: 59-63). 3. studenog je zauzet granični prijelaz Al Qa'im u Anbaru te manje od mjesec dana kasnije premijer Abadi proglašava pobjedu nad Islamskom državom (Watson, 2021: 71-72).

U ranoj 2018. SAD smanjuje potporu iračkim snagama na ratnim poljima i prebacuje pažnju na obuku i savjetovanje u oslobođenim područjima kako bi se spriječila nova pobuna. Operacija Pouzdano partnerstvo je bila naziv za novu fazu u Iraku u skladu s kojom je došlo do smanjenja broja koalijskih vojnika na terenu. Ipak postojali su problemi na relaciji KRG-

a i iračke vlade te u rujnu 2017. prijepori oko teritorija koji su pešmerge zauzele 2014. uzrokuju otvoreni sukob. 25. rujna KRG održava referendum za nezavisnost, što uključuje područja koja su formalno pripadala iračkoj vladi. Početkom studenog iračka vlada lako zauzima sva sporna područja. 23. ožujka predsjednik Trump proglašava da su Sjedinjene Države i njihovi saveznici oslobodili sve teritorije koje je ISIS držao u Iraku i Siriji. 26. listopada je eliminiran Abu Bakr al-Baghdadi, kalif ISIS-a, u Idlib provinciji u Siriji. U međuvremenu nije bilo sigurno što će biti budućnost američke prisutnosti u Iraku. 3. siječnja 2020. američke snage provode dronski napad na međunarodni aerodrom u Bagdadu u kojem umire iranski general Qassem Soleimani i zamjenik vođe PMF-a, Abu Mahdi al-Muhandis. Nekoliko dana kasnije irački parlament, pod kontrolom šijitske većine, izglasava neobvezujuću rezoluciju koja traži povlačenje američkih vojnika iz Iraka. Nije bilo odmah jasno ako će iračka vlada djelovati pa su američke operacije nastavljene te su koalicijske snage u Iraku i Siriji nastavile promovirati stabilnost u regiji (Watson, 2021: 72-79). Krajem 2021. Sjedinjene Države se povlače iz borbenih misija ali ostaju u pomoćnoj ulozi. Iračka vlada ovo smatra političkom pobjedom zato jer joj omogućava da odolijeva pritisku pro-iranskih stranaka i milicija (Arraf, 2021).

U možda konačnoj presudi uspješnosti cilja izgradnje slobodnog i prosperitetnog Iraka, američke snage su se morale ponovno vratiti u tu državu kako bi ponovno ratovale protiv opasnog režima koji je predstavljalo prijetnju svjetskom miru. Štoviše za razliku od Huseina, ISIS je aktivno provodio napade na građane stranih država po svijetu, te je čak proizvodio i koristio kemijsko oružje unutar Iraka i Sirije.

U srpnju 2015. ISIS je koristio kemijske granate iz minobacača nad kurdsim snagama pored grada Hasakah u Siriji. U naredne dvije godine ISIS će provoditi kemijske napade na mnogim mjestima u Siriji i Iraku. (Strack, 2017: 19) Osim svoje agresije na Bliskom istoku, ISIS će poticati i provoditi brojne terorističke napade u raznim dijelovima svijeta koji će čak pogađati više europskih gradova (Barcelo i Labzina, 2018: 1550-1551).

Stoga je moguće zaključiti da su, iako je trebalo više od desetljeća da se posljedice materijaliziraju, sva tri cilja američke intervencije 2003. doživjela neuspjeh, u slučaju prva dva cilja u nedirektnom obliku, a u slučaju trećeg direktnom. Istina Huseinov režim je bio uklonjen, on smaknut, i njegov program razvoja oružja masovnog uništenja trajno zaustavljen. Ali u narednim godinama premijer Maliki će obnoviti autoritarizam u Iraku koji će ići na štetu njegovih građana, dok će ISIS pokrenuti osvajačke ratove u regiji te aktivno proizvoditi i koristiti kemijsko oružje. Iz suvremene perspektive može se vidjeti da koji god uspjeh je

američka intervencija postigla tijekom invazije i okupacije, on je bio preokrenut. Ipak Irak koji je ostao nakon druge američke intervencije nije bio diktatura, iako nije bio niti uspješna suvremena liberalna demokracija. Za postizanje potpune slike Iraka koji su američke intervencije ostavile, potrebno je analizirati odnose iračkih Kurda, nove iračke vlade i Irana.

Iako je referendum za nezavisnost 2017. bio neuspješan, te irački Kurdistan nije postigao nezavisnost, to nije ozbiljno ugrozilo položaj KRG-a unutar Iraka. Istina, gubitak Kirkuka je bio poraz, ali položaj kurdskih elita je ostao siguran. Što se tiče kurdskog stanovništva, u posljednjim godinama njihovi prosvjedi su bili organizirani protiv političke korupcije dok je opao fokus na nacionalizam (Degli Esposti, 2021: 2327-2329). Stoga se može reći da 2021. irački Kurdistan nije imao ozbiljne ambicije za secesiju iz države.

Situacija između Irana i Iraka je pak puno složenija. Iransko-irački rat je ozbiljno oblikovao karakter iranske države što se očitovalo u službenom iranskom nepovjerenju prema međunarodnom poretku i pretvaranju iranskog režima u protu-zapadnog aktera. Iran se također nalazi u situaciji da mu niti podijeljeni Irak, niti snažni, nisu u interesu. Tu postoji i vjerske dimenzija zbog šijitskog karaktera većine iranskog stanovništva te položaja svetih šijitskih mjesta u Iraku. S te strane Iran ulaže velika sredstva kako bi uspostavio utjecaj nad šijitskom vjerskom zajednicom u Iraku. Na ekonomskom planu Irak je jedan od glavnim trgovinskih partnera Irana. Iran se također okoristio krijumčarenjem kroz slabije nadzirane kurdske dijelove granice. Na političkom planu Iran želi zadržati Irak kao većinski šijitsku državu na Bliskom istoku te je protiv njegove podjele. Štoviše nezavisnost iračkog Kurdistanu bi predstavljala problem za sam Iran koji ima vlastitu kurdsku regiju dok bi nezavisna sunitska država vjerojatno bila u savezu s neprijateljima Irana. Stoga u cilju očuvanja iračkog teritorijalnog integriteta, Iran je naoružavao razne skupine i pružao široki spektar pomoći. Ovo se čak odnosilo i na irački Kurdistan za koji je Iran bio među prvim državama koje su mu pružile oružje. Osim tih sporednih aktivnosti, Iran je 2013. postigao sporazum s Irakom za dopremu opreme i oružja (Esfandiary i Tabatabai, 2015: 2-9).

Od osnutka PMF-a, Iran ih je nastojao iskoristiti kako bi proširio vlastiti utjecaj u Iraku. Na vojnom polju te milicije su bile uspješne te su aktivno doprinijele porazu ISIS-a. Ipak usprkos ovom uspjehu Iran i njegovi saveznici u Iraku su se od 2019. našli pod pritiskom. Zbog velikih problema s korupcijom, nepotizmom i lošim vođenjem, Irak je u stalnom stanju ekonomske krize usprkos izvozu nafte i plina. Zbog korupcije i nezaposlenosti 2019. i 2020. su bile obilježene velikim prosvjedima. Štoviše prosvjedi su se primarno događali u šijitskim područjima Iraka. Na meti prosvjednika je, osim iračke vlasti, bio i iranski utjecaj. Odgovor

na ove prosvjede od strane iračkih vlasti je bio nasilan i uzrokovao je mnoge žrtve. Jedan znak slabljenja iranskog utjecaja je bio odabir Mustafa al-Kadhimija za premijera u svibnju 2020. koji je imao potporu Sjedinjenih Američkih Država te je bio kompromisni kandidat. Odnos SAD-a i Irana, a s time i pro-iranskih milicija, je bio loš zbog čestih napada tih milicija na američke mete. Na to je SAD odgovorio s već spomenutom eliminacijom Qassem Soleimanija 3. siječnja 2020. U tom udaru je umro i Abu Mahdi al-Muhandis, vođa PMF-a kojega ta organizacija nije bila u stanju lako zamijeniti. Nakon inicijalnih odmazdi, Iran je u kasnijem dijelu 2020. nastojao izbjeći provociranje Trumpove administracije te je radije čekao za kraj američkih izbora. Ipak došlo je do nove eskalacije zbog raketnih napada na američke ciljeve u Iraku te je predsjednik Biden odgovorio s zračnim napadima na Hezbollah bataljune koji su bili odgovorni. Nakon ovog razvoja događaja Iran je prihvatio gubitak utjecaja nad vladom u Bagdadu (Steinberg, 2021: 23-27).

Što se političkog sustava Iraka općenito tiče, sunitski političari su postali više voljni surađivati sa šijitskom vladom u pokušaju potpunog okončanja ISIS-a. Također su mnogi suniti sudjelovali u borbama protiv ISIS-a kroz pridruživanje PMF-u. Među tim sunitima su bili i mnogi pripadnici plemena iz Pokreta buđenja. Iako je slabost iračke vojske koja je zahtijevala PMF na prvom mjestu bila zabrinjavajući problem, nove milicije su ponudile novi okvir za suradnju triju glavnih skupina u Irak kroz zajedničku borbu protiv ISIS-a. Izbori u svibnju 2018. su bili prvi održani nakon pobjede nad ISIS-om. Ipak izlaznost je bila samo 44.5%, najmanja od 2005. Usprkos tome, među sunitima može vidjeti pozitivan pomak prema prihvaćanju svog položaja unutar pluralnog Iraka radije nego ustrajanje u stvaranju Iraka pod sunitskom dominacijom (Machlis, 2022: 54-57).

Zaključno se može vidjeti da nakon svih neuspjeha i katastrofa koje su zadesile Irak u protekla dva desetljeća, moguće je vidjeti početke pozitivnih trendova. Suniti i šijiti u Iraku su 2021. bili u procesu pomirenja nakon traumatičnih iskustava Malikijeve diktature i rata protiv ISIS-a. Kurdi se nakon neuspjeha pokušaja secesije okreću unutarnjim problemima i obračunu s vlastitim političkim elitama usred opadanja agresivnijeg kurdsog nacionalizma. Sam Iran pak se suočava s opadanjem njegovog utjecaja kroz sve veće protivljenje iračke javnosti njegovom uplitanju. Iako je rat protiv ISIS-a Iranu ponudio mogućnost proširenja utjecaja kroz razne paravojne formacije, kombinacija kraja rata, prevrata u iračkoj politici i američke odmazde su znatno oslabili položaj Irana u Iraku. Naravno bilo kakav optimizam mora biti oprezan, Irak je već pokazao da prerani proglašaji uspjeha mogu dugoročno završiti katastrofalno. Ipak, s jasnom odlukom Sjedinjenih Američkih Država da zadrži određenu

prisutnost unutar Iraka, i željom Iračana da ta prisutnost ostane, postoji nada za dugoročni mirni razvoj te države.

Zaključak

Skoro dva desetljeća nakon američke invazije Iraka 2003. godine uspješnost liberalnog aspekta intervencije je upitna. Iz čistog vojnog pogleda koalicijske snage su potpuno porazile Huseinovu vojsku, čak do te mjere da se njegov režim potpuno raspao. Ovaj neočekivani uspjeh je zakomplicirao kasniju okupaciju kad je Irak proživio slom države kroz raspad institucija i nemire. I u ovoj najranijoj fazi su postojale određene mogućnosti za sprječavanje kasnije katastrofe koja je zadesila iračko društvo, ali koalicija, pogotovo američko političko vodstvo, je pokušavala nametnuti svoju viziju budućeg Iraka bez obzira za okolnosti na terenu. Problem koji se već pojavljivao tijekom same invazije, a koji je kasnije eskalirao, je bio koalicijsko nepoznavanje Iraka. Zanemarivanje stvarnosti iračkih plemenskih, etničkih i vjerskih struktura je rezultiralo u stvaranju prividno demokratskih institucija koje su ubrzo bile iskorištene od strane raznih frakcija za promociju vlastitih interesa na štetu ostalih skupina. Ovaj trend se personalizirao u premijeru Nouri al-Malikiju, čija autoritarna šijitska vlast je u kasnijim godinama postajala sve sličnija Huseinovom režimu. Stalna marginalizacija arapskih sunita je s vremenom dovela do njihovog okretanja protiv nove iračke države i eventualnog uspona ISIS-a.

Nova američka intervencija u okviru nove koalicije je osigurala propast ISIS-a ali su stari problemi fragmentiranosti Iraka između tri glavne skupine ostali. Kurdi su pak od same invazije nastojali osigurati što veću autonomiju i ostali su odvojeni akter unutar fragmentiranog Iraka, balansirajući između arapskih sunita i šijita. Ipak među njima se u novijem razdoblju događa opadanje nacionalizma i povećani fokus na unutrašnja pitanja iračkog Kurdistanu. Iran je pak iz ovih događaja inicijalno izašao kao možda jedini pravi pobjednik. Ali kasniji događaji su vidjeli opadanje iranskog utjecaja, povećanje iračke želje za suverenitetom ali i prisutnosti američkih snaga.

Što se same američke intervencije pak tiče, ona je uklonila Huseinov režim, marginalizirala iračke sunite, i omogućila Iranu da proširi svoj utjecaj kroz razne skupine do te mjere da je mogao vršiti pritisak na samu iračku vladu. Od tri cilja invazije, dva (-uklanjanje Sadama Huseina i neutraliziranje potencijalne prijetnje oružja masovnog uništenja) su bili postignuti 2003. godine. Ipak treći cilj, slobodni i prosperitetni Irak, je teško smatrati postignutim u vidu

svog razaranja, ekonomskog nazadovanja i velikih žrtava proteklih skoro dva desetljeća sukoba. Štoviše sam ISIS je predstavljao skup svega protiv čega se Bushova administracija nastojala boriti 2003. Od općeg terora i represije stanovništva do agresije nad drugim državama i uporabe kemijskog oružja te baasističkog karaktera mnogih njegovih pripadnika, ISIS je na mnoge načine predstavljao neuspjeh prve američke intervencije.

Liberalni intervencionizam je u Iraku naišao na kulturu i okolnosti koje su bile ili zanemarene ili potpuno strane akterima koji su ga pokušavali provesti. Uz sve navedeno, ne može se reći da ništa nije bilo postignuto u vidu oslobođenja iračkog naroda. Huseinov režim je bio nemilosrdan i odgovoran za brojne zločine i kao takav je morao pasti. Iako su kasnije odluke koalicije doprinijele općem ratu koji je zahvatio državu, unutar tog razdoblja su postojali pozitivni primjeri poput Pokreta buđenja koji je ujedinio iračke sunite s koalicijom i iračkom državom, makar na kratko vrijeme. I rat protiv ISIS-a je vidio određeni stupanj nacionalnog jedinstva među svim trima skupinama kada je brutalnost ISIS-a postala očita. Ipak ovi utješni primjeri nisu dovoljni da bi se intervencija smatrala uspješnom iz perspektive liberalnog intervencionizma. Iako su Sjedinjene Države 2003. bile na vrhuncu svoje moći unutar unipolarnog američkog liberalnog svjetskog poretka, ono što je osudilo američku intervenciju 2003. na neuspjeh nije bio nedostatak vojne moći, nego nedovoljna priprema za vrijeme nakon pobjede te krive pretpostavke i odluke političkog vodstva.

2003. je također predstavljala anomaliju u smislu javne potpore američkih građana za takvu agresivnu intervenciju. Takva potpora nije postojala tijekom ranije Clintonove administracije i ponovno će nestati do vremena Obamine administracije. Stoga Bushova doktrina predstavlja jedinstven primjer najagresivnijeg oblika liberalnog intervencionizma u povijesti, jedan koji će se teško ponoviti u skorije vrijeme. Zato je važno iz tog primjera iščitati važne lekcije za buduće liberalne intervencije, kako se pogreške koje su dovele do katastrofe koja je zahvatila Irak ne ponove.

Literatura

Barcelo, Joan i Labzina, Elena (2018) *Do Islamic State's Deadly Attacks Disengage, Deter, or Mobilize Supporters?* *British Journal of Political Science* 50(4): 1539-1559

Benedict Dyson, Stephen (2013) What Really Happened in Planning for Postwar Iraq?. *Political Science Quarterly* 128(3): 455-488.

Degli Esposti, Nicola (2021) The 2017 independence referendum and the political economy of Kurdish nationalism in Iraq. *Third World Quarterly* 42(10): 2317-2333.

Dodge, Toby (2013) State and society in Iraq ten years after regime change: the rise of a new authoritarianism. *International Affairs* 89(2): 241-257.

Esfandiary, Diana i Ariane, Tabatabai (2015) Iran's ISIS policy. *International Affairs* 91(1) 1-15.

Fiala, Andrew (2007) The Bush Doctrine, Democratization, and Humanitarian Intervention: A Just War Critique, *Theoria: A Journal of Social and Political Theory* 114: 28-47.

Flibbert, Andrew (2013) The Consequences of Forced State Failure in Iraq. *Political Science Quarterly* 128(1): 67-95.

Freedman, Robert O. (1999) U.S. Policy towards the Middle East in Clinton's Second Term. *Meria: Middle East Review of International Affairs* 3(1): 55-79.

Helfont, Samuel (2014) Saddam and the Islamists: The Ba'thist Regime's Instrumentalization of Region in Foreign Affairs. *Middle East Journal* 68(3): 352-366

Ikenberry, John G. (2005) Power and liberal order: America's postwar world order in transition. *International Relations of the Asia-Pacific* 5(2): 133-152.

Jović, Dejan, ur. (2014) *Liberalne teorije međunarodnih odnosa*. Zagreb: Političke analize.

Kasapović, Mirjana (2016) *Bliski Istok*. Zagreb: Političke analize.

Krieg, Andreas (2016) Externalizing the burden of war: the Obama Doctrine and US foreign policy in the Middle East. *International Affairs* 92(1): 97-113.

Machlis, Elisheva (2022) Sunni participation in a Shi'i-led Iraq: Identity politics and the road to redefining the national ethos. *Studies in Ethnicity and Nationalism* 22(1): 43-62.

Malone, David M. (2006) *The International Struggle Over Iraq: Politics in the UN Security Council 1980-2005*. New York: Oxford University Press.

Mumtaz, Kashif (2010) Post-Saddam democratization in Iraq: an assesment of March 2010 elections. *Strategic Studies* 30(1/2): 208-238.

Rayburn, Joel D. i Sobchak, Frank K. i dr (ur) (2019) *The U.S. Army in the Iraq War-Volume 1: Invasion-Insurgency-Civil War 2003-2006*. Strategic Studies Institute. U.S. Army War College Press.

Rayburn, Joel D. i Sobchak, Frank K. i dr (ur) (2019) *The U.S. Army in the Iraq War-Volume 2: Surge and Withdrawa 2007-2011*. Strategic Studies Institute. U.S. Army War College Press.

Strack, Columb (2017) The Evolution of the Islamic State's Chemical Weapons Efforts. *CTC Sentinel* 10(9): 19-23

Watson, Mason W. (2021) *The Conflict With ISIS: Operation Inherent Resolve June 2014-January 2020*. Washington, D.C.: Center of Military History. United States Army.

INTERNETSKI IZVORI:

Arraf, Jane (2021) U.S. Announces End to Combat Mission in Iraq, but Troops Will Not Leave. *The New York Times* 9. Prosinca 2021. <https://www.nytimes.com/2021/12/09/world/middleeast/us-iraq-combat-mission.html>
Pristupljeno 7. lipnja 2022.

Dale, Catherine (2008) Operation Iraqi Freedom: Strategies, Approaches, Results, and Issues for Congress. Congressional Research Service. <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RL34387.pdf>
Pristupljeno 10. travnja 2022.

Steinberg, Guido (2021) The "Axis of Resistance": Iran's Expansion in the Middle East Hitting a Wall. German Institute for International and Security Affairs. https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2021RP06_Axis_of_Resistance.pdf
Pristupljeno 5. lipnja 2022.

Thompson, Nick i Shubert, Atika (2015) The anatomy of ISIS: How the 'Islamic State' is run, from oil to beheadings. *CNN* 14. siječnja 2015. <https://edition.cnn.com/2014/09/18/world/meast/isis-syria-iraq-hierarchy/index.html>
Pristupljeno 26. lipnja 2022.

IZVORI SLIKA:

Rayburn, Joel D. i Sobchak, Frank K. i dr (ur) (2019) *The U.S. Army in the Iraq War-Volume 1: Invasion-Insurgency-Civil War 2003-2006*. Strategic Studies Institute. U.S. Army War College Press.

Sažetak

Irak je država u Bliskom Istoku koja je nastala kao posljedica crtanja granica od strane Britanskog Imperija nakon Prvog svjetskog rata. Država sadržava tri glavne skupine: arapske sunite, arapske šijite i Kurde. Tijekom turbulentnog 20. stoljeća u Iraku na vlast dolazi BAAS partija i s vremenom Sadam Husein koji provodi nemilosrdnu diktaturu i krši ljudska prava svojih građana. Nakon Zaljevskog rata Huseinov režim se nalazi pod UN sankcijama ali to ne dovodi do pada režima. 2003. Sjedinjene Američke Države s koalicijom saveznika vrše invaziju Iraka. Uzrok intervencije je liberalni intervencionizam izražen kroz Bush doktrinu. Ciljevi ove invazije su: 1. ukloniti režim Sadama Huseina, 2. uništiti sposobnost režima Sadama Huseina da koristi oružje masovnog uništenja ili da ga nudi teroristima, 3. stvaranje slobodnog i prosperitetnog Iraka. Prva dva cilja su ostvarena u 2003. ali kombinacija koalicijskih politika, pogotovo onih američkog političkog vodstva, i lokalnih okolnosti potkopava uspostavu uspješne iračke demokracije. Dok su prije invazije suniti pod Huseinom vršili dominaciju nad ostalim skupinama, nakon invazije šijiti iskorištavaju nove demokratske institucije da preuzmu vlast i marginaliziraju sunite i Kurde. Konačni ishod ovog trenda je autoritarni režim pod premijerom Nouri al-Malikijem koji u kasnijim godinama počinje sličiti na Sadamov režim. Kao posljedica marginalizacije sunita dolazi do uspona ISIS-a i općeg rata u Iraku koji uzrokuje novu američku intervenciju. Nakon poraza ISIS-a u Iraku se počinju vidjeti pozitivni pomaci ali mnogi problemi ostaju.

Ključne riječi: Irak; Suniti; Šijiti; Kurdi; BAAS partija; Sadam Husein; Sjedinjene Američke Države; Bushova Doktrina; Liberalni intervencionizam; Nouri al-Maliki; ISIS; Iran

Abstract

Iraq is a state in the Middle East that was created as a consequence of the British Empire drawing borders after the First World War. The country contains three main groups: Arab Sunni's, Arab Shia's and Kurds. During the turbulent 20th century the BAAS party comes to power in Iraq and eventually Saddam Hussein who conducts a ruthless dictatorship and violates the human rights of his citizens. After the Gulf War Saddam Hussein's regime is under UN sanctions but this does not lead to the fall of the regime. In 2003 the United States of America with a coalition of allies conducts an invasion of Iraq. The cause of the intervention is liberal interventionism expressed through the Bush Doctrine. The goals of the invasion are: 1. remove the regime of Saddam Hussein, 2. destroy the capacity of the regime of Saddam Hussein to use weapons of mass destruction or to offer them to terrorists, 3. create a free and prosperous Iraq. The first two goals are achieved in 2003 but a combination of coalition policies, especially those of the American political leadership, and local circumstances undermine the creation of a successful Iraqi democracy. While before the invasion the Sunni's under Saddam's regime dominated other groups, after the invasion the Shia use the new democratic institutions to seize power and marginalise the Sunni's and Kurds. The final outcome of this trend is the authoritarian regime under premier Nouri al-Maliki which in later years starts resembling Saddam's regime. As a consequence of Sunni marginatisation the ascendancy of ISIS and general war in Iraq happens which causes a new American intervention. After the defeat of ISIS positive changes are visible but many problems remain.

Keywords: Iraq; Sunni; Shia; Kurds; Ba'ath Party; Saddam Hussein; United States of America; Bush Doctrine; Liberal interventionism; Nouri al-Maliki; ISIS; Iran